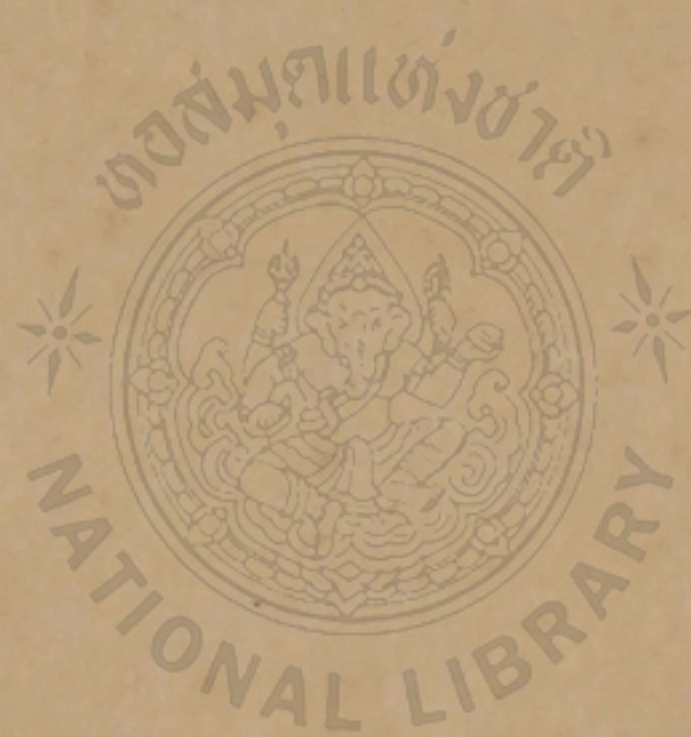


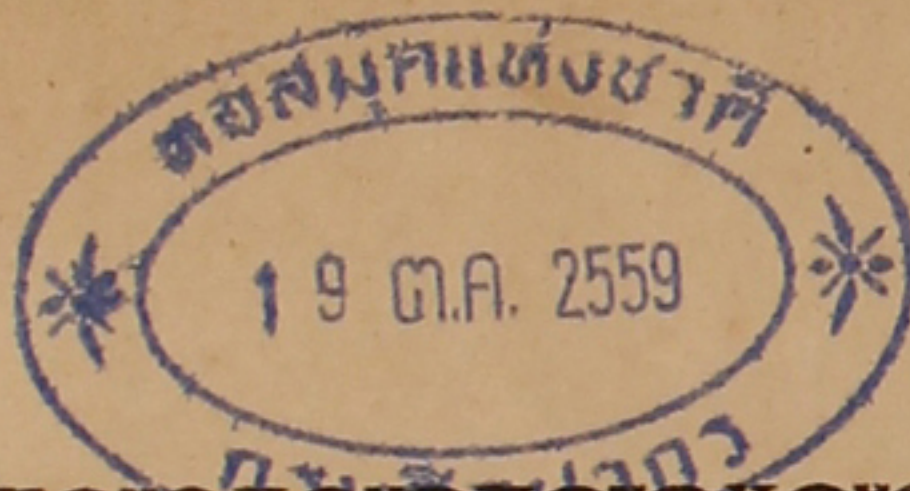
นวโกวาท



สมเด็จพระมหาสมณเจ้า
กรมพระยาวชิรญาณวโรรส
ทรงแต่ง

ชำระveyแปลถวายพระในการ
นายพลตรี พระยาสิงหเสนี ทอดกฐิน
วัดจักรวรรดิราชาวาส
ปี พ. ศ. ๒๔๗๔





493713

นวโกวาท



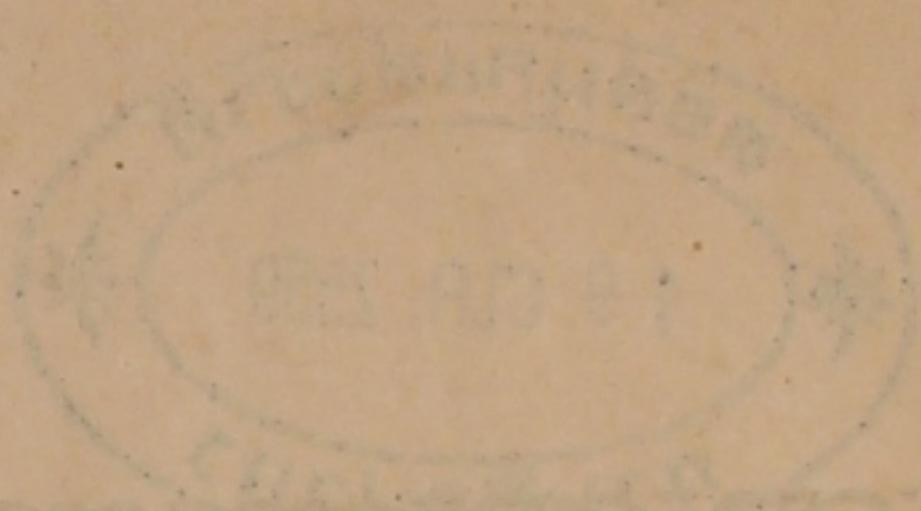
สมเด็จพระมหาสมณเจ้า
กรมพระยาวชิรญาณวโรรส
ทรงแต่ง

พิมพ์ครั้งที่สามฉบับที่ ๒๐,๐๐๐ ฉบับ

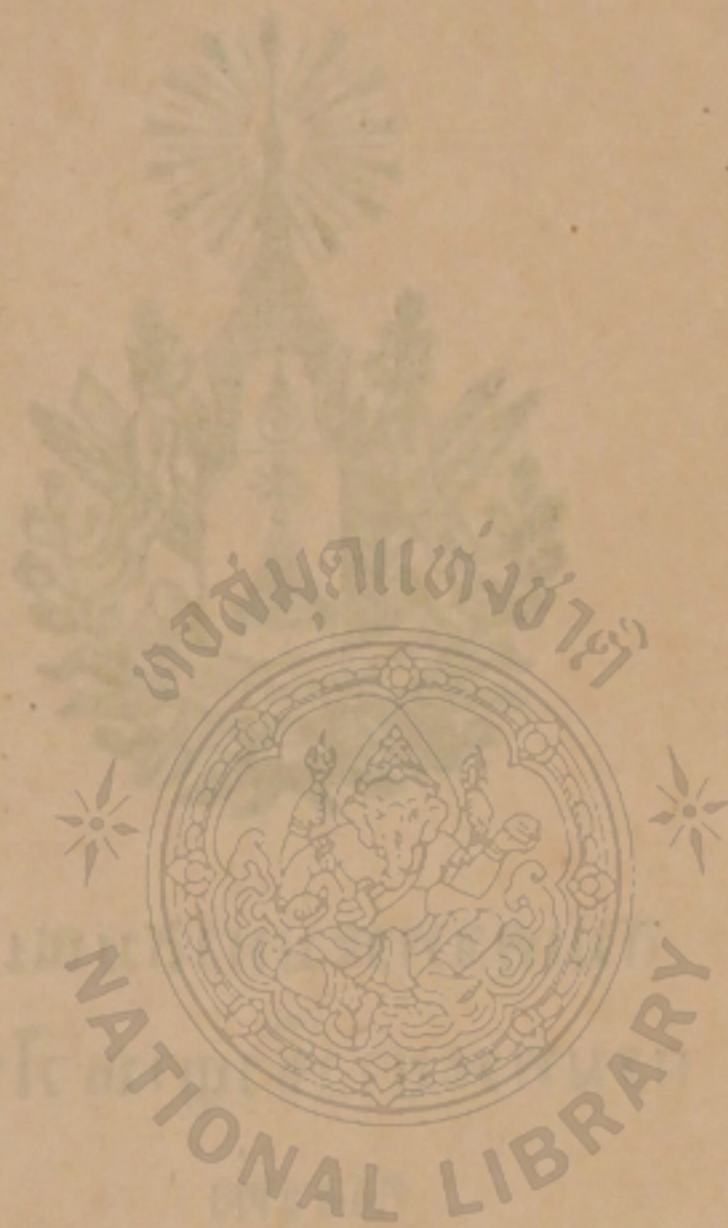
พ.ศ. ๒๔๗๓

ราคาเล่มละ ๓๕ สตางค์
มีกรรมสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

พิมพ์ที่โรงพิมพ์อักษรนิติ จังหวัดพระนคร



นครไทย



เลขห้อง

๗

เลขหมู่

294.315

๖151๗

เลขทะเบียน

NATIONAL LIBRARY OF THAILAND



31111012512016

RB61K

คำนำ
สำหรับฉบับที่ ๕ แด่ต่อมา

หนังสือเล่มนี้ เรียงย่อเกินประมาณดังนี้ สำหรับภิกษุ
ตามเนรบวชใหม่, เพราะผู้บวชใหม่ย่อมบวชเพียงพรรษาเดียว
คือเดือนเพ็ญ, อุบายจะอาจารย์ผู้หวังความรู้แก่สังฆิกหากริการ
อันเตวาลิก ต้องหาอุบายสั่งสอนให้เขาได้ความรู้มากที่ลุดตามแต่
จะเป็นได้, ถ้าจะใช้แบบสอนที่พิสดาร เรียงรู้ยังไม่ได้ถึงไหน
ถึงเวตาลิก, จึงต้องใช้แบบย่อให้ข้อความที่ควรจะศึกษา น
เป็นเหตุเริ่มเรียงหนังสือเล่มนี้ หนังสือถึงเป็นแบบย่อ, ถ้า
เข้าใจวิธีสอน, ก็ทำให้ภิกษุตามเนรผู้บวชใหม่เข้าใจกว้างขวาง
ได้เหมือนกัน, ข้าพเจ้าได้ใช้ฝึกศิษย์ด้วยวิธีนี้จะกล่าวต่อไป

ให้ผู้ศีกษากำหนดจำหัวข้อในหนังสือเล่มนี้ให้ ได้ตลอด เอา
แต่ใจความ, ไม่ต้องจำถึงพยัญชนะ, แต่คนผู้อ่านแล้วถอดใจความ
จำไว้ในใจไม่ได้, ยังต้องท่องเหมือนท่องสวดมนต์; กำหนดระยะ
ให้ตามเดือน, (ยกเดือนต้นไว้สำหรับบุรพกิจอย่างอื่น) เดือนที่ ๒
วินัยบัญญัติ, เดือนที่ ๓ ธรรมวิภาค เดือนท้ายเมื่อจวนลิก
คหิปฏิบัติ, ผู้ประกอบ ด้วย สติปัญญา อุตสาหะ ถ้า ก็ได้เร็ว กว่า
กำหนด; ปานกลาง ก็พอทันกำหนด; ทรมาน ก็ไม่ทันกำหนด;

(๒)

ในรวางที่ศึกษาอยู่นั้น, ในชั้นต้น เมื่อถึงกาลใด ได้สอบถาม
ให้เล่าหัวข้อเหล่านั้นให้ ฟังจนเห็นว่าเข้าใจแล้ว, ส่วนวินัยให้ผูกเป็น
ปัญหาให้ตัดสิน, ปัญหาให้ตัดสินได้ด้วยเทียบตามแบบ, เช่น
“ภิกษุพยาบาลคนไข้ วางยาผิดคนไข้ตาย จะต้องปาราชิกหรือไม่?” ผู้ตอบต้องใคร่ครวญดูเจตนาของผู้วางยาว่า เหมือนกับ
เจตนาของผู้ที่กล่าวไว้ในแบบหรือไม่ เทานักตัดสินได้. ถึง
ธรรมวิภาคแต่ก็หยาบตื้นกับปัญหาถามเหมือนกัน เช่น “อย่างไร
ความคับคั่งบุรุษเป็นต้นจึงเป็นเครื่องเจริญของมนุษย์?” ในชั้น
ผู้ตอบต้องอธิบายตามความเห็นของตนให้ลุ่มแก่รูปปัญหา. อีก
ข้อหนึ่ง “ทรัพย์ที่จับจ่ายไปด้วยประการใด จึงได้ชื่อว่าเงิน
ประโยชน์?” ในชั้นนี้ต้องเอากระตุกความในหมวดที่ว่าด้วยประโยชน์
เกิดแต่การถือเอาโภคทรัพย์ มาอธิบายแก่ให้ลุ่มรูปปัญหา. เมื่อ
ถึงกำหนด ได้มีการสอบความรู้ในสามอย่างนั้น เพื่อเป็นอุบาย
ให้เอาใจใส่ดีขึ้น.

ยังมีวิธีที่ช่วยทำให้ผู้บวชใหม่ได้ความรู้กว้างขวางออกไป กว่า
นี้อีก. ส่วนวินัย ถามปัญหาให้เทียบตามแบบไม่ได้, เช่น “ภิกษุ
ที่เด็กต้องอาบัติอะไร?” ในแบบมีแต่ว่าภิกษุต้องปาจิตตियะ. เช่นนี้
ทำให้คิดว่าในสิกขาเต็มใหญ่, พอพบแล้วก็จำได้ทันที. ส่วนธรรม
วิภาคนั้นได้แจกกระตุกพุทธภาษิต เช่น “คนล่วงทุกข์ได้เพราะ
ความเพียร, ได้ชื่อเลี้ยงเพราะความสัตย์” วันละข้อ, แจกให้

(ค).

อย่างเดียวกันหมด ให้ไปแต่งแก้แต่นำมาอ่านในที่ประชุมในกำหนด;
ผู้แต่งต้องไตร่ตรองด้วยน้ำใจให้เห็นเองก่อนว่า “ความเพียรเป็น
เหตุ, ความดองทุกขเป็นผล, ความสัจเป็นเหตุ, ข้อเลี้ยงเป็นผล;
จึงจะเรียงความแต่งมาอ่านได้ ในเวลาที่อ่านต่างคนก็ต่างต้องมุ่งฟัง
ของกันแต่กัน. เมื่อใครอธิบายดี, ก็จำไว้, แต่ในที่สุดได้รับวินิจฉัย
ว่าถูกหรือผิด. ขอนเป็นเหตุให้ค้นคว้าข้อความในหนังสือธรรมะ
มาอธิบาย, ได้ความรู้กว้างขวางแต่ไตร่ตรองเห็นความดี เห็น
ความชั่ว ด้วยน้ำใจเอง.

หนังสือเล่มนี้ แต่งขึ้นสำหรับสอนภิกษุ สามเณรบวชใหม่
ให้พอควรแก่เวลาจะศึกษาได้ จึงตั้งชื่อว่า นวโกวาท แต่ข้อความ
แต่โดยย่อๆ เพียงเท่านั้น.

กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส

วัดบวรนิเวศวิหาร

วันที่ ๒๓ พฤษภาคม ร.ศ. ๓๓๘



คำนำ

สำหรับฉบับที่ ๙ แลต่อมา

แต่เดิม ในหนังสือนี้ ไม่ค่อยใช้ศัพท์บาลี แต่งขึ้นสำหรับ
เหมาะแก่ผู้เริ่มศึกษาในยุคนั้น ใช้บ้างแต่ในที่ที่จะยืนยันความกำหนดหรือ
ความจำเขาได้ ดีกว่าใช้คำไทย ฯ ภายหลังหนังสือนี้แพร่หลายไป
ในหมู่ญาติโยม ของ ผู้บวชใหม่ผู้ใดศึกษา มากต่าง ก็พอใจใน ความคิด
แต่งหนังสือนี้ แต่เห็นกันโดยมากกว่า ถ้าใช้ศัพท์บาลีเข้าด้วยจะดี
ขึ้นอีกมาก เหตุว่าคนชั้นผู้ใหญ่เคยศึกษาในศัพท์บาลี เมื่อไม่พบ
ศัพท์บาลีก็ชักให้งง มักต้องนึกเทียบกับศัพท์บาลีก่อน จึงจะเข้าใจ
ใจได้ตลอดดี ว่าธรรมเนียมอันนั้นๆ เสด็จเอาพระบาลีหมวดนั้นๆ ถึง
การกำหนดหรือการจำเล่าทำนาก็เห็นว่าศัพท์บาลีง่ายกว่า ยกขึ้น
พูดก็สะดวกกว่า ฯ หวังจะให้หนังสือนี้เป็นไปตามประสงค์ของคน
ชั้นผู้ใหญ่ด้วย จึงได้เติมศัพท์บาลีเข้าด้วยในหมวดธรรมที่มีคำบาลี
สำหรับใช้เฉพาะศัพท์ เว้นไว้แต่ในหมวดธรรมที่จะต้องใช้คำผสม
เป็นประโยค เช่นในอภิธัมมปิฎกจะขอต้นว่า. ชราคมโมมุหิ
ชวี อนคัตโต ซึ่งแปลว่าเรามีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ต้องพ้น
ความแก่ไปได้ ในหมวดธรรมเช่นนั้น ยังคงใช้คำไทยล้วนตาม
เดิม จะใช้ประโยคบาลีเข้าด้วยก็จะกลายเป็นหนังสือดัดแปลงไป
ผิดกับความประสงค์เดิม จะพาให้ผู้บวชใหม่ที่อยู่ในการศึกษา

(ง)

พระธรรมวินัย ถึงศัพทบาททช นนกรยงไวต่างวชกน เรียงไว
ขางตนกม ขางทายกม ทเรียงไว ขางตนน ผู้เรมคึกษาไมถนค
กำหนดหรือจำศัพทบาทจรงดเคีย กำหนดหรือจำแต่ความไทยก็คไ
ถากำหนดหรือจำคไคด้วย ก็เพนอันคไความรู้ กวางขวางออกไป
จะอ่านหนังสือธรรม หรือจะพงเทศนา ก็จกำหนดคไงายชน ที่
เรียงไว ขางทายน เพนศัพทพิเคษไเฉพาะความชอน คมควร
จะรูไ ถึงท่านผู้เพนอุปัชฌายะหรืออาจารย์ ผู้จะผกภิกษุ
ตามเนรบรรชใหม่ในสำนักของตน ก็ควรรูจกผอนปรนผกตาม
คมควรแกอุปนิสัยชของเชอทงหลาย ถอเอาความรู้ความเข้าใจ
พระธรรมวินัยเพนประมาณ ๓ เมื่อเพนควาทควรจแก ไชหนังสือ
ฉบับใหม่จิงคไเพิ่มหมวดธรรมทคมควร อนยังไมมีไนนี้เข้าอีก
บ้าง ทังเรียบเรียงใหม่ในพวกหนึ่ง ๔ ใหคุดมคิกไปโดยคาคับ
จับคางายไปหายาก เพนใหงายแกผู้ยังจคองไ ความจำเพนเบอง
นำ ๕ ฉบับใหม่นคไคแก ไชเพิ่มเติมเพนงเทาน ๖

กรมหม่นวชิรญาณวโรรส

วัดบวรนิเวศวิหาร

วันที่ ๓๐ มิถุนายน ร.ศ. ๑๒๓

คำนำ

สำหรับฉบับที่ ๑๒ แลต่อมา

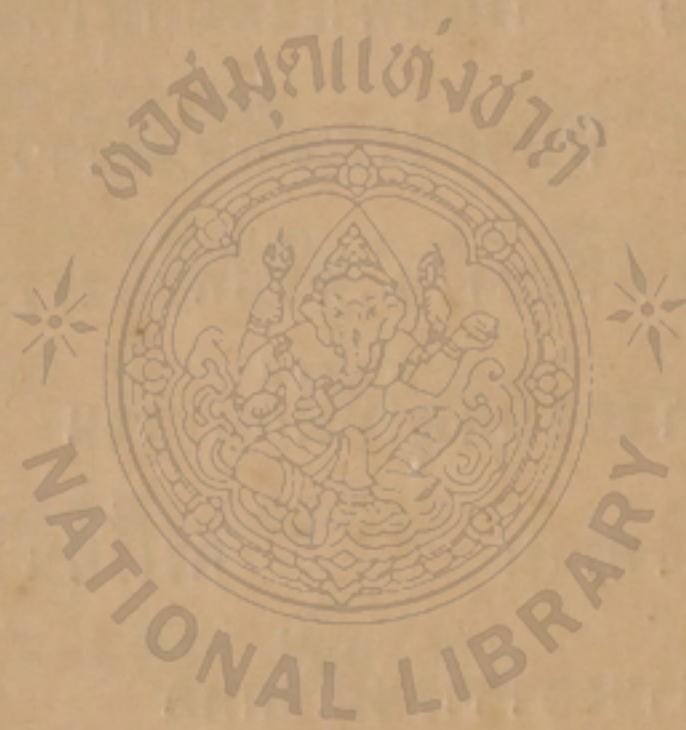
เมื่อหนังสือฉบับที่ ๑๑ หหมดแล้ว จะได้พิมพ์ฉบับที่ ๑๒ ได้

เพิ่มหมวดธรรมที่สมควรจะรู้เข้าอีกหลายหมวด เพราะเห็นว่า
หนังสือได้ใช้แพร่หลาย ไม่เฉพาะแต่ภิกษุใหม่ ควรจะให้ความรู้
กว้างขวางออกไป ๗ หมวดธรรมที่เพิ่มคราวนี้ ทุกๆ หมวด ๒
แต่หมวดธรรมอันสังเคราะห์เข้าในโพธิปักขิยธรรมเป็นพื้น ๗ เมื่อ
เพิ่มชนิดนี้ ข้อศึกษาของภิกษุใหม่ก็มากขึ้น ภิกษุผู้มั่งคั่งบุญญา
พอประมาณหรือค่อนข้างทราม จะเรียนไม่จบก็อาจเป็นไปได้ ๗
เมื่อเป็นเช่นนั้น อุบายจะอาจารย์ผู้ผูกมัด จะงดธรรมบางหมวด
ที่ไม่ใช่สำหรับภิกษุใหม่ หรือทมิฬเข้ากับหมวดธรรมอันแต่อย่าง
ไม่ใช่สอนก็ควร ๗ นอกจากนั้น คราวนี้ยังได้แก้สำนวนในหนังสือ
ผิดด้วย ๗

กรมหลวง วชิรญาณวรโรรส

วัดบวรนิเวศวิหาร

วันที่ ๘ สิงหาคม ร.ศ. ๑๒๘



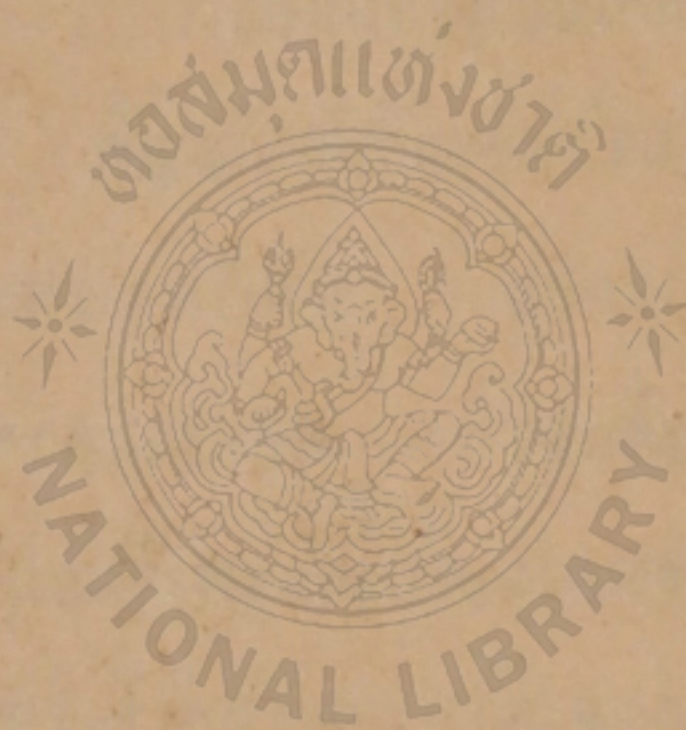
คำนำ
สำหรับฉบับที่ ๓๐ แลต่อมา

เมื่อสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส
ทรงพระนิพนธ์หนังสือวินัยมุขชนแต่
แก้ไขจำนวนความเรียงในส่วนวินัยบัญญัติ ซึ่งปรากฏความแปลก
เพี้ยนบางบท บางตอน ยากในการหามาใจสังเกตรูปความเมื่อ
เทียบเคียงของผู้แรกศึกษา ตลอดจนเจตนาอันพระชนม เหน
สมควรที่จะชำระอนุโลมตามเค้าเรื่องแห่งวินัยมุข ข้าพเจ้าจึงแก้ไข
ให้สอดคล้องกันในส่วนเค้าความแตกต่างที่เรียงนั้น ๆ ซึ่งอาศัยคำ
แปลในวินัยมุขเป็นหลัก ข

พระสาสนโสภณ

วัดเทพศิรินทราวาส

วันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๘



นวโกวาท

วินยบัญญัติ

อนุศาสน ๘ อย่าง

นิสสัย ๔ อกรณียกิจ ๔

ปัจจัยเครื่องอาศัยของบัพพจิต เรียกว่า นิสสัย มี ๔ อย่าง
คือ เทยวณินทบาท ๑ นุ่งห่มผ้าบังสุกุล ๑ อยู่โคนไม้ ๑ ฉน
ยาดองด้วยน้ำมูตรหน้า ๑ ฯ

กิจที่ไม่ควรทำเรียกว่า อกรณียกิจ มี ๔ อย่าง คือ เถฬเมถุน ๑
ตักของเข่า ๑ ขำตัก ๑ พูดอวดคุณพิเศษที่ไม่มีในตน ๑
กิจ ๔ อย่างนี้บัพพจิตทำไม่ได้ ฯ

ศึกษาของภิกษุมิ ๓ อย่าง

คือ คัด ตมาธิ บัญญา ฯ ความสำรวมกายวาจาให้เรียบร้อย
ร้อย ชื่อว่า คัด ฯ ความรักษาใจมั่น ชื่อว่า ตมาธิ ฯ ความรอบรู้
ในกองสังขาร ชื่อว่า บัญญา ฯ

โทษที่เกิดเพราะความตมิดในข้อที่พระพุทธเจ้าห้าม เรียกว่า
อาบัติ ฯ อาบัตินั้นหาโดยข้อ มี ๗ อย่าง คือ ปาราชิก ๑ สังฆา-
ทิเลศ ๑ ฤทธัจฉัย ๑ ปาจิตตियะ ๑ ปาฏิเทสนียะ ๑ ทุกกฏ ๑
ทุพภาสิต ๑ ฯ

นวกโถวาท

ปาราชิกนั้น ภิกษุต้องเข้าแถวขาดจากภิกษุ ๑ ตั้งชาติเสต์
 นั้น ต้องเข้าแถว ต้องอยู่กรรมจึงพ้นได้ ๑ อาบัติอีก ๕ อย่างนั้น
 ภิกษุต้องเข้าแถว ต้องแต่คงค่อหน้าตั้งฆหรือคณะหรือภิกษุรูปใด
 รูปหนึ่งจึงพ้นได้ ๑

อาการที่ภิกษุจะต้องอาบัติเหตุนั้น ๖ อย่าง คือ ต้องด้วยไม่
 ถวาย ๑ ต้องด้วยไม่รู้ ว่าสิ่งนั้นจะเป็นอาบัติ ๑ ต้องด้วยสงสัยแล้ว
 ชินทำลง ๑ ต้องด้วยสำคัญว่าควรในของที่ไม่ควร ๑ ต้องด้วย
 สำคัญว่าไม่ควรในของที่ควร ๑ ต้องด้วยดื่มสัติ ๑ ๑

ข้อที่พระพุทธเจ้าห้าม ซึ่งยกขึ้นเป็นสิกขาบท มีที่มาในพระ
 ปาฏิโมกข ๑ ไม่ได้มาในพระปาฏิโมกข ๑ ๑

สิกขาบทที่มาในพระปาฏิโมกขนั้นคือปาราชิก ๔ ตั้งชาติเสต์ ๑๓
 อนิยต ๒ นิสัสัคคียปาจิตติยะ ๓๐ ปาจิตติยะ ๘๒ ปาฏิเทสนียะ ๔
 เสนียะ ๗๕ รวมเป็น ๒๒๐ นับทั้งอธิกรณเล่มละด้วยเป็น ๒๒๗ ๗

ปาราชิก ๔

๑ ภิกษุเสพเมถุน ต้องปาราชิก ๑

๒ ภิกษุถือเอาของที่เขาไม่ให้ ได้ราคาห้ามมาส่ง
 ต้องปาราชิก ๑

๓ ภิกษุแก่งฆ่ามนุษย์ให้ตาย ต้องปาราชิก ๑

๔ ภิกษุขูดอกตรินมุตต์ธัมม (คือธรรมอันยิ่งของมนุษย์)

ที่ไม่มโนคน ต้องปาราชิก ๗

สังฆาทิเสส ๑๓

- ๑ ภิกษุแก่งทำให้หน้าอุจจาระเกิดขึ้น ต้องสังฆาทิเสส ฯ
- ๒ ภิกษุมีกความกำหนัดอยู่ จับต้องกายหญิง ต้องสังฆาทิเสส ฯ
- ๓ ภิกษุมีกความกำหนัดอยู่ พุดเกี้ยวหญิง ต้องสังฆาทิเสส ฯ
- ๔ ภิกษุมีกความกำหนัดอยู่ พุดต่อให้หญิงบำเรอตนด้วยกาม
ต้องสังฆาทิเสส ฯ
- ๕ ภิกษุชักล้อให้ชายหญิงเป็นผิวเมื่อยกัน ต้องสังฆาทิเสส ฯ
- ๖ ภิกษุสร้างกุฎีที่คอง ก่อแถมโบกด้วยปูนหรือดิน ซึ่งไม่มี
ใครเป็นเจ้าของ จำเพาะเป็นที่อยู่ของตน ต้องทำให้ได้ประมาณ
โดยยาวเพียง ๓๒ คืบ พระสุคต โดยกว้างเพียง ๘ คืบ แลต้องให้
สังฆแสดงที่ไว้ก่อน ถ้าไม่ให้สังฆแสดงที่ไว้ก็ดี ทำให้เกินประมาณ
ก็ดี ต้องสังฆาทิเสส ฯ
- ๗ ถ้าที่อยู่ซึ่งจะสร้างชนน มีทายกเป็นเจ้าของ ทำให้เกิน
ประมาณนั้นได้ แต่ต้องให้สังฆแสดงที่ไว้ก่อน ถ้าไม่ให้สังฆแสดงที่
ไว้ก่อน ต้องสังฆาทิเสส ฯ
- ๘ ภิกษุโกรธเคือง แกล้งใจทมิฬผู้อื่นด้วยอาบัติปาราชิก
ไม่มีมูล ต้องสังฆาทิเสส ฯ
- ๙ ภิกษุโกรธเคือง แกล้งหาเลศใจทมิฬผู้อื่นด้วยอาบัติ
ปาราชิก ต้องสังฆาทิเสส ฯ

๓๐ ภิกษุพากเพียรเพื่อจะทำลายสังขให้แตกกัน ภิกษุอื่น
ห้ามไม่ฟัง สังขสวดกรรมเพื่อจะให้ระชอที่ประพฤตินั้น ถ้าไม่ละ
ต้องสังฆาทิเสส ฯ

๓๑ ภิกษุ ประพฤติตามภิกษุผู้ทำลายสังขนั้น ภิกษุอื่นห้าม
ไม่ฟัง สังขสวดกรรมเพื่อจะให้ระชอที่ประพฤตินั้น ถ้าไม่ละ ต้อง
สังฆาทิเสส ฯ

๓๒ ภิกษุว่ายากสอนยาก ภิกษุอื่นห้ามไม่ฟัง สังขสวดกรรม
เพื่อจะให้ระชอที่ประพฤตินั้น ถ้าไม่ละ ต้องสังฆาทิเสส ฯ

๓๓ ภิกษุประทุษร้ายตระกูลคือประจบคฤหัสถ์ สังฆได้เสีย
จากวัด ถัดว่าติเคยนสังข ภิกษุอื่นห้ามไม่ฟัง สังขสวดกรรม
เพื่อจะให้ระชอที่ประพฤตินั้น ถ้าไม่ละ ต้องสังฆาทิเสส ฯ

อนิยต ๒

๑ ภิกษุหนึ่งในที่ดับตา กับหญิง สองต่อสอง ถ้ามีคนสมควร
เชื่อได้มาพูดชนด้วยกรรม ๓ อย่าง คือ ปาราชิก หรือสังฆาทิเสส
หรือปาจิตติยะ อย่างใดอย่างหนึ่ง ภิกษุรับอย่างใด ให้รับอย่าง
นั้น หรือเขาว่าจำเพาะอย่างใด ให้รับจำเพาะอย่างนั้น ฯ

๒ ภิกษุหนึ่งในที่ดับหู กับหญิง สองต่อสอง ถ้ามีคนสมควร
เชื่อได้มาพูดชนด้วยกรรมสองอย่าง คือ สังฆาทิเสสหรือปาจิตติยะ
อย่างใดอย่างหนึ่ง ภิกษุรับอย่างใด ให้รับอย่างนั้น หรือเขา
ว่าจำเพาะกรรมอย่างใด ให้รับอย่างนั้น ฯ

วินยบัญญัติ

๕

นิสสัยคคียปาจิตติยะ ๓๐ แบ่งเปน ๓ พรรค

มีพรรคละ ๑๐ ลิกขาบท

จรรवरกที่ ๑

๑ ภิกษุทรงอธิเรกจีวรได้เพียง ๑๐ วันเป็นอย่างยิ่ง ถ้าตวง
๑๐ วันไป ต้องนิสสัยคคียปาจิตติยะ ฯ

๒ ภิกษุอยู่ปราศจากไตรจีวรแม้ คั้นหนึ่ง ต้องนิสสัยคคีย
ปาจิตติยะ เว้นไว้แต่ได้สมมติ ฯ

๓ ถ้ามาเกิดชนแก่ภิกษุๆ ประสงค์จะทำจีวร แต่ยังไม่พอ
ถามท้าวว่าจะได้อีก ฟังเกบผ่านนไว้ ได้เพียงเดือนหนึ่งเป็น
อย่างยิ่ง ถ้าเกบไว้ให้เกินเดือนหนึ่งไป แม้ ถึงยังมท้าวว่าจะ
ได้อยู่ ต้องนิสสัยคคียปาจิตติยะ ฯ

๔ ภิกษุใช้นางภิกษุณี ที่ไม่ใช่ญาติ ให้ซักก็ดี ให้ยอมก็ดี
ให้ทุบก็ดี ซึ่งจีวรเก่า ต้องนิสสัยคคียปาจิตติยะ ฯ

๕ ภิกษุรับจีวรแต่มีนางภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ เว้นไว้แต่แตก
เปื่อยนั้น ต้องนิสสัยคคียปาจิตติยะ ฯ

๖ ภิกษุขอจีวรต่อคฤหัสถ์ที่ไม่ใช่ญาติ ไม่ใช่ปวารณา ได้
มา ต้องนิสสัยคคียปาจิตติยะ เว้นไว้แต่มีสมัยที่จะขอจีวรได้ คือ
เวตาภิกษุมิจีวรอันโจรลักไป หรือมีจีวรอันนิมหายเสีย ฯ

๗ ในสมัยเช่นนั้น จะขอเขาได้ก็แต่เพียงผ้าห่มผ้าห่มเท่านั้น ถ้าขอให้เกินกว่านั้น ได้มา ต้องนิสัคคิยปาจิตตियะ ๗

๘ ถ้าภิกษุผู้ที่ไม่ใช่ญาติ ไม่ใช่ปวารณา เขาพูดว่า เขาจะถวายจีวรแก่ภิกษุชื่อนี้ ภิกษุนั้นทราบความแล้ว เข้าไปพูดให้เขา ถวายจีวรอย่างนั้นอย่างนี้ ที่มราคามากกว่า ดีกว่า ที่เขากำหนดเดิม ได้มา ต้องนิสัคคิยปาจิตตियะ ๗

๙ ถ้าภิกษุผู้จะถวายจีวรแก่ภิกษุ มีหลายคน แต่เขาไม่ใช่ญาติ ไม่ใช่ปวารณา ภิกษุไปพูดให้เขารวมทุนเข้าเป็นอันเดียวกัน เพื่อขอจีวรที่แพงกว่า ดีกว่า ที่เขากำหนดไว้เดิม ได้มา ต้องนิสัคคิยปาจิตตियะ ๗

๑๐ ถ้าใคร ๆ นำเอาทรัพย์สินมาเพื่อถวายแล้ว ถามภิกษุว่าใครเป็นไวยาวัจกรของเธอ ถ้าภิกษุต้องการจีวร ก็พึงแสดงคนวัด หรืออุบาสกว่า ผู้นั้นเป็นไวยาวัจกรของภิกษุทั้งหลาย ครั้นเขามอบหมายไวยาวัจกรนั้นแล้ว ตั้งภิกษุว่าถ้าต้องการจีวร ให้เข้าไปหาไวยาวัจกร ภิกษุนั้นพึงเข้าไปหาเขาแล้ว ทวงว่าเราต้องการจีวรดังนี้ได้สามครั้ง ถ้าไม่ได้จีวร ไปยื่นแต่พอเขาเห็นได้หกครั้ง ถ้าไม่ได้ ขึ้นไปทวงให้เกินสามครั้ง ยืนเกินหกครั้ง ได้มา ต้องนิสัคคิยปาจิตตियะ ๗ ถ้าไปทวงแต่ยืนครบกำหนดแล้วไม่ได้ จีวร จำเป็นต้องไปบอกเจ้าของเดิมว่า ของนั้นไม่สำเร็จประโยชน์แก่ตน ให้เขาเรียกเอาของเขาคืนมาเถิด ๗

โกสียวรรคที่ ๒

๑ ภิกษุ ห่อสนัดด้วยขนเจียมเจือด้วยไหม ต้องนิสัคคีย
ปาจิตติยะ ฯ

๒ ภิกษุ ห่อสนัดด้วยขนเจียมดำล้วน ต้องนิสัคคีย
ปาจิตติยะ ฯ

๓ ภิกษุ จะห่อสนัดใหม่ พึงใช้ขนเจียมดำสองล้วน ขน
เจียมขาวล้วนหนึ่ง ขนเจียมแดงล้วนหนึ่ง ถ้าใช้ขนเจียมดำให้
เกินสองล้วนขึ้นไป ต้องนิสัคคียปาจิตติยะ ฯ

๔ ภิกษุ ห่อสนัดใหม่แล้ว พึงใช้ให้ได้นกบี ถ้ายังไม่
ถึงนกบี ห่อใหม่ ต้องนิสัคคียปาจิตติยะ เว้นไว้แต่ได้สมมติ ฯ

๕ ภิกษุ จะห่อสนัด พึงตัดเอาสนัดเก่าคืบหนึ่ง โดย
รอบ มาปนลงในสนัดที่ห่อใหม่ เพื่อจะทำลายให้เสียดี ถ้าไม่
ทำดังนี้ ต้องนิสัคคียปาจิตติยะ ฯ

๖ เมื่อภิกษุเคียวทางไกล ถ้ามีใครถวายขนเจียม ต้องการ
ก็รับได้ ถ้าไม่มีใครนำมา นำมาเองได้เพียงสามโยชน์ ถ้าให้เกิน
สามโยชน์ไป ต้องนิสัคคียปาจิตติยะ ฯ

๗ ภิกษุใช้นางภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ให้ซักกัด ให้ข้อมกัด
ให้ล้างกัด ซึ่งขนเจียม ต้องนิสัคคียปาจิตติยะ ฯ

๘ ภิกษุรับเองกัด ใช้ให้ผู้อื่นรับกัด ซึ่งทองแดงเงิน หรือ
ยนิททองแดงเงินที่เขาเก็บไว้เพื่อตน ต้องนิสัคคียปาจิตติยะ ฯ

๘ ฝึกหัดทำการซื้อขายด้วยรูปยะ คือของที่เอาไปเป็นทอง
แดงเงิน ต้องนิสัศคคียปาจิตติยะ ฯ

๑๐ ฝึกหัดแลกเปลี่ยนสิ่งของกับคฤหัสถ์ ต้องนิสัศคคียปาจิตติยะ ฯ

๔ บัณฑิตวรรคที่ ๓

๑ บาตรนอกจากบาตรอธิษฐาน เรียกว่าอภิเรกบาตร อภิเรก
บาตรนั้น ฝึกหัดเก็บไว้ได้เพียง ๑๐ วันเป็นอย่างยิ่ง ถ้าให้ล่วง ๑๐ วัน
ไป ต้องนิสัศคคียปาจิตติยะ ฯ

๒ ฝึกหัดมีบาตรว่ายังไม่ถึง ๑๐ พว ขอบาตรใหม่แต่คฤหัสถ์
ที่ไม่ใช่ญาติไม่ใช่ปวารณา ได้มา ต้องนิสัศคคียปาจิตติยะ ฯ

๓ ฝึกหัดรับประเคนเภสัชทั้ง ๕ คือเนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำ
ผึ้ง น้ำอ้อย แล้ว เก็บไว้ฉันได้เพียง ๗ วันเป็นอย่างยิ่ง ถ้าให้ล่วง
๗ วันไป ต้องนิสัศคคียปาจิตติยะ ฯ

๔ เมื่อฤดูร้อนยังเหลืออยู่อีกเดือนหนึ่ง คือ ตั้งแต่แรมค่ำ
หนึ่งเดือนเจด จึงแสวงหาผ้าอาบหน้าฝนได้ เมื่อฤดูร้อนเหลืออยู่
อีกถึงเดือน ก็ต้องตัดชนกาหนึ่งเดือนแปด จึงทำนุ่งได้ ถ้าแสวง
หาหรือทำนุ่งให้ต่ำกว่ากำหนดนั้นเข้ามา ต้องนิสัศคคียปาจิตติยะ ฯ

๕ ฝึกหัดให้จ্বরแก่ภิกษุอื่นแล้ว โกรธ จึงเอากันมาเองก็คิด
ใช้ให้ผู้อื่นจึงมากดี ต้องนิสัศคคียปาจิตติยะ ฯ

วินัยบัญญัติ

๗

๖ ภิกษุขอผ้าแก้กฤหัสถ์ ที่ไม่ใช่ญาติ ไม่ใช่ปวารณา เอา
มาให้ช่างหูกทอเป็นจีวร ต้องนิสัสกคิยปาจิตติยะ ฯ

๗ ถ้ากฤหัสถ์ ที่ไม่ใช่ญาติ ไม่ใช่ปวารณา ตั้งให้ช่างหูก
ทอจีวรเพื่อจะถวายแก่ภิกษุ ถ้าภิกษุไปกำหนดให้เขาทำให้ด้วย
ด้วยจะให้ช่างวัดแก่เขา ต้องนิสัสกคิยปาจิตติยะ ฯ

๘ ถ้าอีก ๓๐ วันจะถึงวันปวารณา คือกงกนชนหกลาเดือน
สิบเอ็ด ถ้าทายกรับจะถวายมาจำพรรษา กับเก็บไว้ได้ แต่ถ้า
เก็บไว้เกินกาลจีวรไป ต้องนิสัสกคิยปาจิตติยะ ฯ กาลจีวรนั้น
ถ้าจำพรรษาแล้วไม่ได้กรานกฐิน นับแต่วันปวารณาไปเดือนหนึ่ง
คือตั้งแต่แรมค่ำหนึ่งเดือนสิบเอ็ดถึงกลางเดือนสิบสอง, ถ้าได้กราน
กฐิน นับแต่วันปวารณาไป ๕ เดือน คือกตั้งแต่แรมค่ำหนึ่งเดือน
สิบเอ็ด ถึงกลางเดือนสี่ ฯ

๙ ภิกษุจำพรรษาในเสนาสนะป่า ซึ่งเป็นที่เปลี่ยว ออก
พรรษาแล้ว อยากจะเก็บไตรจีวรผืนใดผืนหนึ่งไว้ในบ้าน เมื่อมี
เหตุก็เก็บไว้ได้เพียง ๒ คืบเป็นอย่างยิ่ง ถ้าเก็บไว้ให้เกิน ๒ คืบไป
ต้องนิสัสกคิยปาจิตติยะ เว้นไว้แต่ได้ลมมตติ ฯ

๑๐ ภิกษุอยู่ แตน้อมดาบที่เขาจะถวายส่งมาเพื่อตน ต้อง
นิสัสกคิยปาจิตติยะ ฯ

ปาจิตติยะ ๔๒ สิกขาบท

มุลาวาทวรรคที่ ๑ มี ๑๐ สิกขาบท

- ๑ พุคฺคต ต้องปาจิตติยะ ฯ
- ๒ ค่ำภิกษุ ต้องปาจิตติยะ ฯ
- ๓ ล่อเลี้ยตภิกษุ ต้องปาจิตติยะ ฯ
- ๔ ภิกษุสอนธรรมแก่อนุปถัมบัน ถ้าว่าพร้อมกัน ต้อง
ปาจิตติยะ ฯ
- ๕ ภิกษุนอนในที่มุงที่บังอรเดียวกันกับอนุปถัมบัน เกิน ๓
คืนขึ้นไป ต้องปาจิตติยะ ฯ
- ๖ ภิกษุนอนในที่มุงที่บังอรเดียวกับผู้หนึ่ง แม้ในคืนแรก
ต้องปาจิตติยะ ฯ
- ๗ ภิกษุแสดงธรรมแก่ผู้หนึ่ง เกินกว่าหกคำขึ้นไป ต้อง
ปาจิตติยะ ฯ
- ๘ ภิกษุบอกอุตฺตริมมุลัสสัณห์ ที่จริง แก่อนุปถัมบัน
ต้องปาจิตติยะ ฯ
- ๙ ภิกษุบอกอาบัติชั่วหยาบของภิกษุอื่นแก่อนุปถัมบัน ต้อง
ปาจิตติยะ ฯ
- ๑๐ ภิกษุขุดเองก็ดี ใช้ให้ผู้อื่นขุดก็ดี ซึ่งแผ่นดิน ต้อง
ปาจิตติยะ ฯ

ภูตคามวรรคที่ ๒ มี ๑๐ สีกขาบท

๑ ภิกษุพราภของเขี้ยว ซึ่งเกิดอยู่กับที่ ให้หลุดจากที่
ต้องปาจิตตियะ ฯ

๒ ภิกษุประพฤตินาจาร สงฆ์เรียกตัวมาถาม แกล้งพูด
กตบถต่อนักตบ นิ่งเสียไม่พูดกตบ ถ้าสงฆ์สวดประกาศข้อความนั้น
จบ ต้องปาจิตตियะ ฯ

๓ ภิกษุติเตียนผู้อื่นที่สงฆ์สมมติให้เป็นผู้ทำการสงฆ์ ถ้าเชอ
ทำโดยชอบ ติเตียนเปล่าๆ ต้องปาจิตตियะ ฯ

๔ ภิกษุเอาเตียง ตั่ง ฟูก เกาอี้ ของสงฆ์ไปตั้งในที่แจ้ง
แล้ว เมื่อหลุดไปจากที่นั้น ไม่เก็บเองกตบ ไม่ใช่ให้ผู้อื่นเก็บกตบ
ไม่มอบหมายแก่ผู้อื่นกตบ ต้องปาจิตตियะ ฯ

๕ ภิกษุเอาที่นอนของสงฆ์ไปนอนในกุฏิสงฆ์แล้ว เมื่อหลุด
ไปจากที่นั้น ไม่เก็บเองกตบ ไม่ใช่ให้ผู้อื่นเก็บกตบ ไม่มอบหมาย
แก่ผู้อื่นกตบ ต้องปาจิตตियะ ฯ

๖ ภิกษุอยู่ว่ากุฏิหนึ่งมีผู้อยู่ก่อน แกล้งไปนอนเบียด ด้วย
หวังจะให้ผู้อยู่ก่อนคับแคบใจเขาก็จะหลุดไปเอง ต้องปาจิตตियะ ฯ

๗ ภิกษุโกรธเคืองภิกษุอื่น นุกนว่าได้ออกจากกุฏิสงฆ์ ต้อง
ปาจิตตियะ ฯ

๗ ภิกษุหนึ่งทบถัด นอนทบถัด บนเตียงถัด บนตงถัด
 ม้เท้าไม่ได้ตรึงให้แน่น ซึ่งเขาวางไว้บนร่างร้านที่เขาเกบของในกุฏิ
 ต้องปาจิตติยะ ฯ

๘ ภิกษุจะเอาดินหรือปูน โบกหลังคากุฏิ พัง โบกได้แต่เพียง
 ด้านชั้น ถ้าโบกเกินกว่านั้น ต้องปาจิตติยะ ฯ

๙ ภิกษุรู้ยู่ ว่า นามักวัดศกเขารตหย้า หรือดิน ต้อง
 ปาจิตติยะ ฯ

โอวาทวรรคที่ ๓ มี ๑๐ สิกขาบท

๑ ภิกษุที่สงฆ์ไม่ได้สมมติ สอนนางภิกษุณี ต้องปาจิตติยะ ฯ

๒ แม้ภิกษุที่สงฆ์สมมติแล้ว ตั้งแต่อกตยตกแล้วไป สอน
 นางภิกษุณี ต้องปาจิตติยะ ฯ

๓ ภิกษุเข้าไปสอนนางภิกษุณี ถึงในที่อยู่ ต้องปาจิตติยะ
 เว้นไว้แต่นางภิกษุณีเจบ ฯ

๔ ภิกษุติเตียนภิกษุอื่นว่า สอนนางภิกษุณีเพราะเหตุนั้น
 ต้องปาจิตติยะ ฯ

๕ ภิกษุให้จัวร์แก่นางภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ต้องปาจิตติยะ
 เว้นไว้แต่แตกเบียดกัน ฯ

๖ ภิกษุเยบจัวร์ของนางภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติก็ดี ใช้ให้ผู้อื่น
 เยบก็ดี ต้องปาจิตติยะ ฯ

วินัยบัญญัติ

๑๓

๗ ภิกษุชวณนางภิกษุณีเดินทางด้วยกัน ^{๒๕}แม่ ^๒ต้นระยะบ้านหนึ่ง
ต้องปาจิตติยะ เว้นไว้แต่ทางเปลี่ยว ๆ

๘ ภิกษุชวณนางภิกษุณีลงเรือดำเดียวกัน ^๕ชน ^{๕๔๘}นาคดี ^๑ต้อง
นาคดี ต้องปาจิตติยะ เว้นไว้แต่ข้ามฟาก ๆ

๙ ภิกษุณของ ^๕เคียวของณ ^๑ที่นางภิกษุณบังคับให้คฤหัสถ์
เขาถวาย ต้องปาจิตติยะ เว้นแต่คฤหัสถ์เขาเริ่มไว้ก่อน ๆ

๑๐ ภิกษุหนึ่งก็ดี นอนก็ดี ในที่ดับสองต่อสอง กับนางภิกษุณี
ต้องปาจิตติยะ ๆ

โกชนวรรคที่ ๕ มี ๑๐ สิกขาบท

๑ อาหารในโรงทาน ^๑ที่ทวไปไม่นิยมมุกต ^๑ภิกษุไม่เจ็บไข้
ฉันได้แต่เฉพาะวันเดียวแล้ว ^๑ต้องหยุดเสียในรวาง ^๑ต่อไปจึงฉันได้
อีก ถ้าฉันคิด ๆ กัน ตั้งแต่ ๒ วันขึ้นไป ต้องปาจิตติยะ ๆ

๒ ถ้าทายกเขามาฉันนต ^๑ออกชื่อโกชนะทั้ง ๕ อย่าง ^๑คือ
ข้าวสุก ขนมหส ^๑ขนมแห้ง ^๑ปลา ^๑เนื้อ ^๑อย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้าไปรับ
ของนั้นมาหรือฉันของนั้น ^๑พร้อมกันตั้งแต่สี่รูปขึ้นไป ^๑ต้องปาจิตติยะ
เว้นไว้แต่ส้ม ^๑คือ ^๑เป็นไขอย่างหนึ่ง ^๑น้ำจืดอย่างหนึ่ง ^๑เวลา
ทำจืดอย่างหนึ่ง ^๑เคี้ยวทางไกลอย่างหนึ่ง ^๑ไปทางเรืออย่างหนึ่ง ^๑อยู่
มากด้วยกัน ^๑บิณฑบาตไม่พอฉันอย่างหนึ่ง ^๑โกชนะเป็นของสมณะ
อย่างหนึ่ง ๆ

๓ ภิกษุรับนิมนต์แห่งหนึ่ง ด้วยโภชนะทั้ง ๕ อย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ไม่ไปฉันในที่นิมนต์นั้น ไปฉันเสียในที่อื่น ต้องปาจิตติยะ เว้นไว้แต่ยกถ่วงที่รับนิมนต์ไว้ ก่อนนั้นให้แก่ภิกษุอื่นเสีย หรือพา จีวรกาถ แดเวตาทำจีวร ฯ

๔ ภิกษุเข้าไปบิณฑบาตในบ้าน ทายกเขาเอาขนมมาถวาย เปนอันมาก จะรับได้เปนอย่างมากเพียง ๓ บาตรเท่านั้น ถ้ารับ ให้เกินกว่านั้น ต้องปาจิตติยะ ของที่รับมามากเช่นนั้น ต้องแบ่ง ให้ภิกษุอื่น ฯ

๕ ภิกษุฉันค้างอยู่ มีโภชนะทั้ง ๕ อย่างใดอย่างหนึ่ง เข้ามาประเคน ห้ามเสียแล้ว ดูกจากทงหนนแล้ว ฉันของ เคี้ยว ของฉัน ซึ่งไม่เป็นเคณภิกษุใช้ หรือไม่ได้ทำวินัยกรรม ต้องปาจิตติยะ ฯ

๖ ภิกษุอยู่ว่า ภิกษุอื่นห้ามข้าวแล้ว (ตามลักษณะบทหลัง) คิดจะยกโทษเธอ แกล้งเอาของเคี้ยวของฉันที่ไม่เป็นเคณภิกษุใช้ ไปพ้อให้เธอฉัน ถ้าเธอฉันแล้ว ต้องปาจิตติยะ ฯ

๗ ภิกษุฉันของเคี้ยวของฉันที่เป็นอาหารในเวตถาวิกาถ คือ ตั้งแต่เที่ยงแล้วไปจนถึงวันใหม่ ต้องปาจิตติยะ ฯ

๘ ภิกษุฉันของเคี้ยวของฉันที่เป็นอาหารซึ่งรับประเคนไว้ ค้าง คั้น ต้องปาจิตติยะ ฯ

๙ ภิกษุขอโภชนะอันประณีต คือ ข้าวสุก รกนด้วยเนยใส
เนยข้น นํ้ามัน นํ้าผึ้ง นํ้าอ้อย ปลา เนื้อ นมสด นมต้ม แต่
คฤหัสถ์ที่ไม่ใช่ญาติไม่ใช่ปวารณา เอามาฉัน ต้องปาจิตตियะ ๑

๑๐ ภิกษุกินอาหารที่ไม่มีผู้ให้ คือยังไม่รับประเคน ให้
ตวงทวารปากเข้าไป ต้องปาจิตตियะ เว้นไว้แต่หน้าแด่ไม้ดีฟัน ๒

อเจตกวรรคที่ ๕ มี ๑๐ สิกขาบท

๑ ภิกษุให้ของ^๕ของคณ^๕ แก่นักบวชนอกคาสนาด้วยมือ
ตน ต้องปาจิตตियะ ๑

๒ ภิกษุชวนภิกษุอื่นไปเที่ยวบิณฑบาตด้วยกัน หวังจะ
ประพาศือนาจาร ได้เรอกลับมาเสีย ต้องปาจิตตियะ ๑

๓ ภิกษุตำเรจการนงแทรกแซง ในสกุลที่กำลังบริโภค
อาหารอยู่ ต้องปาจิตตियะ ๑

๔ ภิกษุนั่งในห้องกับผู้หญิง ไม่มีผู้ชายอยู่เป็นเพื่อน ต้อง
ปาจิตตियะ ๑

๕ ภิกษุนั่งในที่แจ้งกับด้วยหญิงสองต่อสอง ต้องปาจิตตियะ ๑

๖ ภิกษุรับนิมนตด้วยโภชนะทั้ง ๕ แล้ว จะไปในที่อื่น จากที่
นิมนตนั้น ในเวลาก่อนฉันก็ดี ฉันทกลับมาแล้วก็ดี ต้องตลาภิกษุที่มี
อยู่ในวัดก่อนจึงจะไปได้ ถ้าไม่ตลาก่อนเที่ยวไป ต้องปาจิตตियะ
เว้นไว้แต่สมัย คือ จีวรกาต แดเวตาท่าจีวร ๑

๗ ถ้าเขาพิจารณาด้วยปัจจัยดีเพียง ๔ เดือน พึงขอเขาได้
เพียงกำหนดนั้นเท่านั้น ถ้าขอให้เกินกว่ากำหนดนั้นไป ต้อง

ปาจิตติยะ เว้นไว้แต่เขาพิจารณาอีก หรือพิจารณาเป็นนิตย ๖

๘ ภิกษุไปดูกระบวนทัพ ซึ่งเขายกไปเพื่อจะรบกัน ต้อง
ปาจิตติยะ เว้นไว้แต่มีเหตุ ๖

๙ ถ้าเหตุที่จะต้องไปมีอยู่ พึงไปอยู่ได้ ในกองทัพเพียง ๓ วัน
ถ้าอยู่ให้เกินกว่ากำหนดนั้นไป ต้องปาจิตติยะ ๖

๑๐ ในเวลาที่อยู่ในกองทัพตามกำหนดนั้น ถ้าไปดูเขารบกัน
ก็ดี หรือดูเขาตรวจพลก็ดี ดูเขาจัดกระบวนทัพก็ดี ดูหมู่เสนาก็
จัดเป็นกระบวนแถวก็ดี ต้องปาจิตติยะ ๖

สุราปานวรรกที่ ๖ มี ๑๐ สิกขาบท

๑ ภิกษุดื่มเมา ต้องปาจิตติยะ ๖

๒ ภิกษุจุกษุ ต้องปาจิตติยะ ๖

๓ ภิกษุว่ายน้าเตนุ ต้องปาจิตติยะ ๖

๔ ภิกษุแสดงความไม่เชื่อเพื่อในวินัย ต้องปาจิตติยะ ๖

๕ ภิกษุหลอนภิกษุให้กลัว ต้องปาจิตติยะ ๖

๖ ภิกษุไม่เป็นไข้ คิดไฟให้เป็นเปลวเองก็ดี ไข้ให้ผู้อื่น

ติดก็ดี เพื่อจะฉิง ต้องปาจิตติยะ ติดเพื่อเหตุอื่น ไม่เป็นอาบัติ ๖

๗ ภิกษุ อยู่ในมัชฌิมประเทศ คือ จังหวัดกลางแห่งประเทศ
อินเดีย ๑๕ วัน จึงอาบน้ำได้หนึ่งหน้ ถ้ายังไม่ถึง ๑๕ วันอาบน้ำ ต้อง
ปาจิตติยะ เว้นไว้แต่เหตุจำเป็น ฯ ในปัจจุันตประเทศเช่นประเทศ
เรา อาบน้ำได้เป็นนิตย ไม่เป็นอาบัติ ฯ

๘ ภิกษุได้จวรใหม่มา ต้องพินทุด้วยดี ๓ อย่างคือเชียว
คราม โคลน ตำกล้า อย่างใดอย่างหนึ่งก่อนจึงนุ่งห่มได้ ถ้าไม่
ทำพินทุก่อนแล้วนุ่งห่ม ต้องปาจิตติยะ ฯ

๙ ภิกษุวิกัปจวรแก่ภิกษุหรือสามเณรแล้ว ผู้รับยังไม่ถอน
นุ่งห่มจวรนั้น ต้องปาจิตติยะ ฯ

๑๐ ภิกษุ ถอนบริกขาร คือ บาตร จวร ผ้าปูนั่ง กถ้อง
เขม ประคตเขว สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ของภิกษุอื่น ด้วยคิดว่าจะต่อเติม
ต้องปาจิตติยะ ฯ

สัปปาณวรรค ๗ มี ๑๐ สิกขาบท

๑ ภิกษุแกลังฆ่าสัตว์วิธิจาน ต้องปาจิตติยะ ฯ

๒ ภิกษุรู้ยู่ว่ามีสัตว์ตัว บริโภคนํ้านั้น ต้องปาจิตติยะ ฯ

๓ ภิกษุรู้ยู่ว่าอริกรณ^๕สังฆทำแล้วโดยชอบ เด็กถอนเสีย
กลับทำใหม่ ต้องปาจิตติยะ ฯ

๔ ภิกษุรู้ยู่ แกลังปกบัตอาบัติชั่วหยาบของภิกษุอื่น ต้อง
ปาจิตติยะ ฯ

๕ ภิกษุรู้อยู่เป็นอุปัชฌายะอุปสมบท กุศลบุตรผู้มีอายุหย่อน
กว่า ๒๐ ปี ต้องปาจิตติยะ ๑

๖ ภิกษุรู้อยู่ชวนพ่อค้าผู้จะสอนภาษาเดิรทางด้วยกัน แม่ สัน
รยะบ้านหนึ่ง ต้องปาจิตติยะ ๑

๗ ภิกษุชวนผู้หญิงเดิรทางด้วยกัน แม่ สันรยะบ้านหนึ่ง
ต้องปาจิตติยะ ๑

๘ ภิกษุกด่าวคัคคานธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้า ภิกษุ
อื่นห้ามไม่ฟัง สังฆสวดประกาศขอความนอบ ต้องปาจิตติยะ ๑

๙ ภิกษุคบภิกษุเช่นนน คอรวมกนิกัตติ ร่วมอุโบสถสังฆ
กรรมกัตติ ร่วมนอนกัตติ ต้องปาจิตติยะ ๑

๑๐ ภิกษุเกลียดถ่อมถามเณรที่ภิกษุอื่นให้ นิบหายแล้ว เพราะ
โทษที่กด่าวคัคคานธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้า ให้เป็นผู้อุปฐาก
กัตติ ร่วมกนิกัตติ ร่วมนอนกัตติ ต้องปาจิตติยะ ๑

สหัมมิกวรรคที่ ๘ มี ๑๒ สิกขาบท

๑ ภิกษุประพฤตินาจาร ภิกษุอื่นตักเตือน พุตผดเพย่นว
ยังไม่ได้ถามท่านผู้รู้ก่อน ข้าพเจ้าจักไม่ศึกษา ในสิกขาบทนี้ ต้อง
ปาจิตติยะ ๑ ธรรมดาภิกษุผู้ศึกษา ยังไม่รู้สิ่งใด ควรจะรู้สิ่งนั้น
ควรได้ถามได้เถียงท่านผู้รู้ ๑

๒ ภิกษุอื่นทอ้งปาฏิโมกขอยู่ ภิกษุแกดังพูดให้เชอคตาย
อุคสาหะ ต้องปาจิตติยะ ๑

วินยบัญญัติ

๓๘

๓ ถ้าภิกษุต้องอาบตแล้วแกดงพูดว่า ข้าพเจ้าพึงรู้เคยวนเอง
ว่า ขอนมาในพระปาฏิโมกข ถ้าภิกษุอื่นรู้ยู่่ว่าเคยรู้มาก่อน
แล้ว แต่แกดงพูดกันเขาว่า พึงสวดประกาศความขอนนั้น เมื่อสวด
สวดประกาศแล้ว แกดงทำไม่รู้ อีก ต้องปาจิตติยะ ๑

๔ ภิกษุโกรธ ให้ประหารแก่ภิกษุอื่น ต้องปาจิตติยะ ๑

๕ ภิกษุโกรธเงื่อนมอดุจให้ประหารแก่ภิกษุอื่น ต้องปาจิตติยะ ๑

๖ ภิกษุ โจทพ้องภิกษุอื่น ด้วยอาบตสังฆาติเสดไม่มีมุต
ต้องปาจิตติยะ ๑

๗ ภิกษุแกดงก่อความรำคาญให้เกิดแก่ภิกษุอื่น ต้องปาจิตติยะ ๑

๘ เมื่อภิกษุวิวาทกันอยู่ ภิกษุไปแอบฟังความ เพื่อจะได้
รู้ว่า เขาว่าอะไรตนหรือพวกของตน ต้องปาจิตติยะ ๑

๙ ภิกษุให้ฉันทะ คือความยอมให้ทำสังฆกรรมที่เป็นธรรม
แล้ว ภายหลังกลับติเตียนสังฆผู้ทำกรรมนั้น ต้องปาจิตติยะ ๑

๑๐ เมื่อสังฆกำลังประชุมกันตัดสินข้อความขอนหนึ่ง ภิกษุใด
อยู่ในที่ประชุมนั้น จะหลีกไปในขณะที่ตัดสินขอนนั้นยังไม่เสร็จ ไม่
ให้ฉันทะก่อนถูกไปเสีย ต้องปาจิตติยะ ๑

๑๑ ภิกษุพร้อมกับสังฆ ให้จัวร์เป็นบำเหน็จ แก่ภิกษุรูปใด
รูปหนึ่งแล้ว ภายหลังกลับติเตียนภิกษุอื่นว่า ให้เพราะเห็นแก่หน้า
กัน ต้องปาจิตติยะ ๑

๓๒ ภิกษุผู้มีมลทิน ที่ทายกเขาคั้งใจจะถวายสังฆ มาเพื่อ
บุพพคต ต้องปาจิตตียะ ฯ

รัตนวรรคที่ ๕ มี ๑๐ สิกขาบท

๑ ภิกษุไม่ได้รับอนุญาตก่อน เข้าไปในห้องที่พระเจ้าแผ่นดิน
เสด็จอยู่กับพระมเหสี ต้องปาจิตตียะ ฯ

๒ ภิกษุเห็นเครื่องบริโภคนของคฤหัสถ์ตกอยู่ ถือเอาเป็นของ
เก็บได้เองก็ดี ให้ผู้อื่นถือเอาก็ดี ต้องปาจิตตียะ ฯ เว้นไว้แต่ของ
นั้นตกอยู่ในวัด หรือในที่อาศัย ต้องเก็บไว้ให้แม่เจ้าของ ถ้าไม่
เก็บต้องทุกกฏ ฯ

๓ ภิกษุไม่บอกลาภิกษุอื่นที่มีอยู่ในวัดก่อน เข้าไปบ้านใน
เวลายิกขาตต้องปาจิตตียะ เว้นไว้แต่การควน ฯ

๔ ภิกษุทำกถ้องเขม ด้วยกระดูกก็ดี ด้วยงาก็ดี ด้วยเขา
ก็ดี ต้องปาจิตตียะ ฯ ต้องคอยกถ้องนั้นเสียก่อน จึงแสดงอาบัติตก ฯ

๕ ภิกษุจะทำเตียงหรือตัง พึงทำให้มีเทาเพียงแปดนิ้วพระ
สุคต เว้นไว้แต่แม่แคว ถ้าทำให้เกินกำหนดนั้น ต้องปาจิตตียะ ฯ ต้อง
ตัดให้ได้ประมาณเสียก่อน จึงแสดงอาบัติตก ฯ

๖ ภิกษุทำเตียงหรือตังหุ้มห่อ ต้องปาจิตตียะ ฯ ต้องรอ
เสียก่อน จึงแสดงอาบัติตก ฯ

วินัยบัญญัติ

๒๓

๗ ภิกษุทำผ้าปูนั่ง พึงทำให้ได้ประมาณ ๕ นั้นยาว ๒ คืบพระ
ศุคต กว้าง ๒ คืบหนึ่ง ชายคืบหนึ่ง ถ้าทำให้เกินกำหนดนี้ ต้อง
ปาจิตติยะ ฯ ต้องตัดให้ได้ประมาณเดียวก่อนจึงแสดงอาบัติตก ฯ

๘ ภิกษุทำผ้าปูนั่งบดแผดพึงทำให้ได้ประมาณ ๕ นั้น ยาว ๔
คืบพระศุคต กว้าง ๒ คืบ ถ้าทำให้เกินกำหนดนี้ ต้องปาจิตติยะ ฯ
ต้องตัดให้ได้ประมาณเดียวก่อนจึงแสดงอาบัติตก ฯ

๙ ภิกษุทำผ้าอาบน้ำฝน พึงทำให้ได้ประมาณ ๕ นั้นยาว ๖
คืบพระศุคต กว้าง ๒ คืบครึ่ง ถ้าทำให้เกินกำหนดนี้ ต้องปาจิตติยะ ฯ
ต้องตัดให้ได้ประมาณเดียวก่อนจึงแสดงอาบัติตก ฯ

๑๐ ภิกษุทำจีวรให้เท่าจีวรพระศุคตที่ดี เกินกว่านั้นก็ดี ต้อง
ปาจิตติยะ ฯ ประมาณจีวรพระศุคตนั้น ยาว ๘ คืบพระศุคต กว้าง
๖ คืบ ต้องตัดให้ได้ประมาณเดียวก่อนจึงแสดงอาบัติตก ฯ

ปาฏิเทสนียะ ๔

๑ ภิกษุรับของเคี้ยวของฉัน แต่มีนางภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ
ด้วยมือของคน มาบริโภคน ต้องปาฏิเทสนียะ ฯ

๒ ภิกษุณีอยู่ในที่นิมนต์ ถ้ามีนางภิกษุณีสั่งท่ายกให้เอา
สิ่ง ๒ สิ่ง ๕ สิ่ง เธอพึงให้นางภิกษุณีนั้นให้ถอยไปเสีย ถ้าไม่ได้
ต้องปาฏิเทสนียะ ฯ

๓ ภิกษุไม่เป่นไข้ เขาไม่ได้หิมนต รับของเคี้ยวของฉนใน
ตระกุดที่ส่งขมมคึกว่าเป่นเสะมาบริโลก ต้องปาวีเทศนี้ยะ ฯ

๔ ภิกษุอยู่ในเส่นาสนะบ้าเป่นที่เป็ดียว ไม่เป่นไข้ รับของ
เคี้ยวของฉน ที่ทหายกไม่ได้แจ้งความให้ทราบก่อน ด้วยมือของศน
มาบริโลก ต้องปาวีเทศนี้ยะ ฯ

เสขียวัตถุ

วัตถุที่ภิกษุจะต้องศึกษาเรียกว่าเสขียวัตถุ ๆ นั้นจัดเป่น ๔ หมวดๆ
ที่ ๑ เรียกว่าสารูป หมวดที่ ๒ เรียกว่าโภชนปฏิสังยุตต์ หมวดที่ ๓
เรียกว่าขมมเทศนาปฏิสังยุตต์ หมวดที่ ๔ เรียกว่าปกิณณกะ ฯ

สารูปที่ ๑ มี ๒๖

๑ } ๒ }	ภิกษุพึงทำความศึกษาว่าเราจัก	หุง หม	ให้เรียบร้อย ฯ
๓ } ๔ }	๑ ด ฯ เราจักบัตกายด้วยดี	ไป หุง	ในบ้าน ฯ
๕ } ๖ }	๑ ด ฯ เราจักรวงมือเท้าด้วยดี	ไป หุง	ในบ้าน ฯ
๗ } ๘ }	๑ ด ฯ เราจักมีตาทอดลง	ไป หุง	ในบ้าน ฯ
๙ } ๑๐ }	๑ ด ฯ เราจักไม่เลิกผ้า	ไป หุง	ในบ้าน ฯ

- | | | | |
|--------------|--|----------------|----------|
| ๑๑ }
๑๒ } | ๑ ด ๑ เราจักไม่หวั่นเรา | ไป }
นั่ง } | ในบ้าน |
| ๑๓ }
๑๔ } | ๑ ด ๑ เราจักไม่พูดเลียดัง | ไป }
นั่ง } | ในบ้าน ๑ |
| ๑๕ }
๑๖ } | ๑ ด ๑ เราจักไม่โคตงกาย | ไป }
นั่ง } | ในบ้าน ๑ |
| ๑๗ }
๑๘ } | ๑ ด ๑ เราจักไม่โกวแขน | ไป }
นั่ง } | ในบ้าน ๑ |
| ๑๙ }
๒๐ } | ๑ ด ๑ เราจักไม่สั่นศีรษะ | ไป }
นั่ง } | ในบ้าน ๑ |
| ๒๑ }
๒๒ } | ๑ ด ๑ เราจักไม่เอามือค้ำกาย | ไป }
นั่ง } | ในบ้าน ๑ |
| ๒๓ }
๒๔ } | ๑ ด ๑ เราจักไม่เอาผ้าคลุมศีรษะ | ไป }
นั่ง } | ในบ้าน ๑ |
| ๒๕ | ๑ ด ๑ เราจักไม่เดินกระโหี่ยงเท้าไปในบ้าน ๑ | | |
| ๒๖ | ๑ ด ๑ เราจักไม่นั่งรัดเข้าในบ้าน ๑ | | |

โกชนปฏิสังยุตต์ที่ ๒ มี ๓๐

- ๑ ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักรับบิณฑบาตโดยเคารพ ๑
- ๒ ๑ ด ๑ เมื่อรับบิณฑบาต เราจักแลดูแต่ในบาตร ๑
- ๓ ๑ ด ๑ เราจะรับแกงพอสมควรแก่ข้าวสุก ๑
- ๔ ๑ ด ๑ เราจักรับบิณฑบาตแต่พอเต็มมือขอบปากบาตร ๑

- ๕ ๑ ด ๑ เราจักฉนั้บิณฑบาตโดยเคารพ ๑
 ๖ ๑ ด ๑ เมื่อฉนั้บิณฑบาต เราจักแลดูแต่ในบาตร ๑
 ๗ ๑ ด ๑ เราจักไม่ขุดข้าวสุกให้แห้ว ๑
 ๘ ๑ ด ๑ เราจักฉนั้แกงพอสมควรแก่ข้าวสุก ๑
 ๙ ๑ ด ๑ เราจักไม่ฉนั้ขยุ่มข้าวสุกแต่ยอกลงไป ๑
 ๑๐ ๑ ด ๑ เราจักไม่กลบแกงหรือกับข้าวด้วยข้าวสุก เพราะ
 อยากจะได้มาก ๑

๑๑ ๑ ด ๑ เราไม่เจบไช จักไม่ขอแกงหรือข้าวสุก เพื่อ
 ประโยชนแก่ตนมานัน ๑

- ๑๒ ๑ ด ๑ เราจักไม่ดูบาตรของผู้อื่นด้วยจิตจะยกโทษ ๑
 ๑๓ ๑ ด ๑ เราจักไม่ทำคำข้าวให้ใหญ่ ๑
 ๑๔ ๑ ด ๑ เราจักทำคำข้าวให้กลมกล่อม ๑
 ๑๕ ๑ ด ๑ เมื่อคำข้าวยังไม่ถึงปาก เราจักไม่อ้าปากไว้ทำ ๑
 ๑๖ ๑ ด ๑ เมื่อฉนั้อยู่เราจักไม่เหวี่ยงมือสอดเข้าปาก ๑
 ๑๗ ๑ ด ๑ เมื่อคำข้าวยังมีอยู่ในปาก เราจักไม่พูด ๑
 ๑๘ ๑ ด ๑ เราจักไม่ฉนั้โยนคำข้าวเข้าปาก ๑
 ๑๙ ๑ ด ๑ เราจักไม่ฉนั้กัดคำข้าว ๑
 ๒๐ ๑ ด ๑ เราจักไม่ฉนั้ทำกพุ้งแก้มให้คู้ ๑
 ๒๑ ๑ ด ๑ เราจักไม่ฉนั้พดางสับคีมพดาง ๑

๒๒ ๑ ด ๑ เราจักไม่ฉันโปรยเมล็ดข้าวให้ตกลงในบาตรหรือ
ในที่นั้น ๆ ๑

๒๓ ๑ ด ๑ เราจักไม่ฉันแถบดิน ๑

๒๔ ๑ ด ๑ เราจักไม่ฉันดงจับ ๆ ๑

๒๕ ๑ ด ๑ เราจักไม่ฉันดงชูด ๆ ๑

๒๖ ๑ ด ๑ เราจักไม่ฉันเดยมอ ๑

๒๗ ๑ ด ๑ เราจักไม่ฉันขอดบาตร ๑

๒๘ ๑ ด ๑ เราจักไม่ฉันเดยริมผปาก ๑

๒๙ ๑ ด ๑ เราจักไม่เอามือเบือนจับภาชนะน้ำ ๑

๓๐ ๑ ด ๑ เราจักไม่เอานาต่างบาตรมีเมล็ดข้าวเทในบ้าน ๑

ธัมมเทศนาปฏิสังขตัตถ์ ๓ มี ๑๖

๑ ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่แสดงธรรม แก่คน
ไม่เปนไข้ มีร่มในมือ ๑

๒ ๑ ด ๑ มีไม้พลองในมือ ๑

๓ ๑ ด ๑ มีศีลตราในมือ ๑

๔ ๑ ด ๑ มีอาวุธในมือ ๑

๕ ๑ ด ๑ สรรวมเขียงเท้า ๑

๖ ๑ ด ๑ สรรวมรองเท้า ๑

๗ ๑ ด ๑ ไปในยาน ๑

- ๘ ๑ ด ๑ อยู่บนที่นอน ๑
- ๙ ๑ ด ๑ นิ่งรดเช้า ๑
- ๑๐ ๑ ด ๑ พ้นค้ำชะ ๑
- ๑๑ ๑ ด ๑ คดุมค้ำชะ ๑
- ๑๒ ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เรานั่งอยู่บนแผ่นดิน จักไม่
แสดงธรรมแก่คนไม่เปนไขผู้หนึ่งบนอาสนะ ๑
- ๑๓ ๑ ด ๑ เรานั่งบนอาสนะต่ำ จักไม่แสดงธรรมแก่คนไม่
เปนไขผู้หนึ่งบนอาสนะสูง ๑
- ๑๔ ๑ ด ๑ เรายืนอยู่ จักไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เปนไข ผู้
หนึ่งอยู่ ๑
- ๑๕ ๑ ด ๑ เราเดินไปข้างหลัง จักไม่แสดงธรรมแก่คนไม่
เปนไขผู้เดินไปข้างหน้า ๑
- ๑๖ ๑ ด ๑ เราเดินไปนอกทาง จักไม่แสดงธรรมแก่คนไม่
เปนไขผู้ไปในทาง ๑

ปกิณณกะที่ ๔ มี ๓

- ๑ ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราไม่เปนไข จักไม่ยืนถ่าย
อุจจาระ ถ่ายบัสสวาระ ๑
- ๒ ๑ ด ๑ เราไม่เปนไข จักไม่ถ่ายอุจจาระ ถ่ายบัสสวาระ
บ้วนเชพะ ดงในของเขียว ๑

๓ ๑๓ ๑ เราไม่เป่นไข จักไม่ถ่ายอุจจาระ ถ่ายบัลลวาระ
บ้วนเชพระ ดงในน้ำ ฯ

อธิกรณมี ๔

๑ ความเถียงกันว่า ^๕ตั้งนเป่นกรรมเป่นวินัย ^๕ตั้งนไม่ใช้
กรรมไม่ใช้วินัย เรียกวิวาทาธิกรณ ฯ

๒ ความโจทกันด้วยอาบัติ^๕นั้น ๆ เรียกอนุวาทาธิกรณ ฯ

๓ อาบัติทั้งปวง เรียกอาบัตตาธิกรณ ฯ

๔ กิจที่สงฆ์จะพึงทำ เรียกกิจจาธิกรณ ฯ

อธิกรณสัมภาระมี ๗

กรรมเครื่องร่างบอธิกรณทั้ง ๔ นั้น ^๕เรียกอธิกรณสัมภาระ
มี ๗ อย่าง คือ

๑ ความร่างบอธิกรณทั้ง ๔ นั้นในที่พร้อมหน้าสงฆ์ ^๕ในที่
พร้อมหน้าบุคคล ^๕ในที่พร้อมหน้าวัตถุ ^๕ในที่พร้อมหน้ากรรม เรียก
ว่าสัมมุขาวินัย ฯ

๒ ความที่สงฆ์แสดงประกาศ ให้สัมมติแก่พระอรหันต์ว่าเป็น
ผู้มีสติเต็มที่ เพื่อจะไม่ให้ ^๕ใครโจทท่านด้วยอาบัติ เรียกสติวินัย ฯ

๓ ความที่สงฆ์แสดงประกาศ ให้สัมมติแก่ภิกษุผู้หายเป่นบ้า
แล้ว เพื่อจะไม่ให้ ^๕ใครโจทด้วยอาบัติที่เข้ทำในเวทนาเป่นบ้า เรียก
ว่าอมุพหวินัย ฯ

๔ ความปรับ อับติ ตาม ปฏินญา ของ จำเลย ผู้รับ เป็น ลัตย
เรียกปฏินญาตกรณะ ฯ

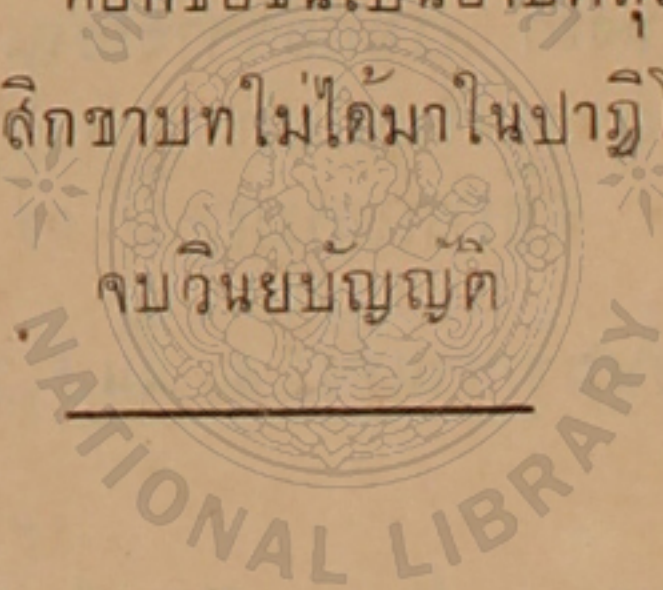
๕ ความคัดสินเอาตามคำของคนมากเป็นประมาณ เรียก
เขยยยลิกา ฯ

๖ ความดงโทษแก่ผู้ผิด เรียกตัสสปายลิกา ฯ

๗ ความให้พราณ์ประนอมกันทั้งสองฝ่าย ไม่ต้องชำระความ
เต็ม เรียกคินวตถารกวินัย ฯ

ลิกขาบทนอกนี้ ทักขชอนเป็นอาบตฤตตัจจยบ้าง ทุกกฏ
บ้าง ทุพภาลิตบ้าง เป็นลิกขาบทไม่ได้มาในปาฏิโมกข ฯ

จบวินัยบัญญัติ



ธรรมวิภาค

ทุกะคือหมวด ๒

ธรรมมีอุปการมาก ๒ อย่าง

- ๑ สติ ความระลึกได้ ฯ
- ๒ สัมปชัญญะ ความรู้ตัว ฯ

ธรรมเป็นโลกบาล (คือคุ้มครองโลก) ๒ อย่าง

- ๑ หิริ ความอายแก่ใจ ฯ
- ๒ โสคตัมปะ ความเกรงกลัว ฯ

ธรรมอันทำให้งาม ๒ อย่าง

- ๑ ขันติ ความอดทน ฯ
- ๒ โสรัจจะ ความเลื่อมใส ฯ

บุพเพทกได้ยาก ๒

- ๑ บุพเพการี บุพเพทกทำอุปการก่อน ฯ
- ๒ กตัญญูกตเวที บุพเพทกอุปการที่ท่านทำแล้วแต่ตอบแทน ฯ

ติกะคือหมวด ๓

รัตนะ ๓ อย่าง

พระพุทธเจ้า ๑ พระธรรม ๑ พระสงฆ์ ๑ ฯ

- ๑ ท่านผู้สอน ให้ประชุมชนประพฤติชอบ ด้วยกาย วาจา ใจ ตามพระธรรมวินัยที่เรียกว่าพระพุทธคำสั่งนา ชื่อพระพุทธเจ้า ฯ
- ๒ พระธรรมวินัยที่เป้นคำสั่งสอนของท่าน ชื่อพระธรรม ฯ
- ๓ หมู่ชนที่ฟังคำสั่งสอนของท่านแล้ว ปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย ชื่อพระสงฆ์ ฯ

คุณของรตนะ ๓ อย่าง

พระพุทธเจ้า^๒ ด้^๒ร^๒ช^๒อ^๒บ^๒ด^๒ว^๒ย^๒พ^๒ระ^๒อง^๒ค^๒อง^๒ก^๒อน^๒แ^๒ด^๒ว^๒ ส^๒อน^๒ผู้^๒อื่น
ให้^๒ร^๒ู^๒ตาม^๒ด^๒ว^๒ย^๒ ๑

พระธรรมย่อมรักษ^๒า^๒ผู้^๒ป^๒ฏิ^๒บ^๒ติ^๒ไม่^๒ให้^๒ต^๒ก^๒ไป^๒ใน^๒ที่^๒ช^๒ว^๒ ๑

พระสงฆ์ปฏิบัติชอบตามคำสอนของพระพุทธเจ้า^๒แ^๒ด^๒ว^๒ ส^๒อน^๒ผู้^๒
อื่น^๒ให้^๒กระ^๒ทำ^๒ตาม^๒ด^๒ว^๒ย^๒ ๑

อาการที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน ๓ อย่าง

๑ ทรงสั่งสอน^๒ เพื่อ^๒จะ^๒ให้^๒ผู้^๒พ^๒ง^๒ ร^๒ู^๒ย^๒ิง^๒ เ^๒ห^๒น^๒ จ^๒ริง^๒ใน^๒ ช^๒ร^๒ร^๒ม^๒ ที่^๒ค^๒ว^๒ร^๒ ร^๒ู^๒
ค^๒ว^๒ร^๒เ^๒ห^๒น^๒ ๑

๒ ทรงสั่งสอน^๒มี^๒เห^๒ต^๒ที่^๒ผู้^๒พ^๒ง^๒ อาจ^๒ตร^๒อง^๒ให้^๒เ^๒ห^๒น^๒จ^๒ริง^๒ได้^๒ ๑

๓ ทรงสั่งสอน^๒เป^๒น^๒อ^๒ค^๒จ^๒ร^๒ร^๒ย^๒ คือ^๒ผู้^๒ป^๒ฏิ^๒บ^๒ติ^๒ตาม^๒ย^๒่อม^๒ได้^๒ป^๒ระ^๒โย^๒ชน^๒
โดย^๒ส^๒ม^๒ค^๒ว^๒ร^๒แก่^๒ค^๒ว^๒ม^๒ป^๒ฏิ^๒บ^๒ติ^๒ ๑

โอวาทของพระพุทธเจ้า ๓ อย่าง

๑ เว^๒น^๒จาก^๒ทุ^๒จ^๒จ^๒ริ^๒ต^๒ คือ^๒ ป^๒ระ^๒พ^๒ฤ^๒ติ^๒ช^๒ว^๒ด^๒ว^๒ย^๒ก^๒าย^๒ว^๒า^๒จ^๒า^๒ใจ^๒ ๑

๒ ป^๒ระ^๒ก^๒อ^๒บ^๒ส^๒จ^๒ริ^๒ต^๒ คือ^๒ ป^๒ระ^๒พ^๒ฤ^๒ติ^๒ช^๒อ^๒บ^๒ด^๒ว^๒ย^๒ก^๒าย^๒ว^๒า^๒จ^๒า^๒ใจ^๒ ๑

๓ กระ^๒ทำ^๒ใจ^๒ของ^๒ต^๒น^๒ให้^๒ห^๒ม^๒ด^๒จ^๒ด^๒จาก^๒เค^๒ร^๒ื่อง^๒เส^๒ร^๒้า^๒ห^๒ม^๒อง^๒ใจ^๒ มี
โ^๒ธ^๒ภ^๒ โ^๒กร^๒ธ^๒ ห^๒ต^๒ง^๒ เป^๒น^๒ต^๒น^๒ ๑

ทุจจริต ๓ อย่าง

๑ ป^๒ระ^๒พ^๒ฤ^๒ติ^๒ช^๒ว^๒ด^๒ว^๒ย^๒ก^๒าย^๒ เรีย^๒ก^๒ก^๒าย^๒ทุ^๒จ^๒จ^๒ริ^๒ต^๒ ๑

๒ ป^๒ระ^๒พ^๒ฤ^๒ติ^๒ช^๒ว^๒ด^๒ว^๒ย^๒ว^๒า^๒จ^๒า^๒ เรีย^๒ก^๒ว^๒จ^๒ทุ^๒จ^๒จ^๒ริ^๒ต^๒ ๑

๓ ป^๒ระ^๒พ^๒ฤ^๒ติ^๒ช^๒ว^๒ด^๒ว^๒ย^๒ใจ^๒ เรีย^๒ก^๒ม^๒โน^๒ทุ^๒จ^๒จ^๒ริ^๒ต^๒ ๑

กายทุจจริต ๓ อย่าง

ฆ่าสัตว์ ๑ ตักน้ำ ๑ ประพฤติผิดในกาม ๑ ฯ

วจีทุจจริต ๔ อย่าง

พูดเท็จ ๑ พูดส่อเลียด ๑ พูดคำหยาบ ๑ พูดคำร้าวเพ้อเจ้อ ๑ ฯ

มโนทุจจริต ๓ อย่าง

โลภอยากได้ของเขา ๑ พยาบาทปองร้ายเขา ๑ เหน็บคิด
จากคดองธรรม ๑ ฯ

ทุจจริต ๓ อย่างนี้ เป็นกิจไม่ควรกระทำ ควรจะละเสีย ฯ

สุจริต ๓ อย่าง

๑ ประพฤติชอบด้วยกาย เรียกกายสุจริต ฯ

๒ ประพฤติชอบด้วยวาจา เรียกวจีสุจริต ฯ

๓ ประพฤติชอบด้วยใจ เรียกมโนสุจริต ฯ

กายสุจริต ๓ อย่าง

เว้นจากฆ่าสัตว์ ๑ เว้นจากตักน้ำ ๑ เว้นจากประพฤติผิด
ในกาม ๑ ฯ

วจีสุจริต ๔ อย่าง

เว้นจากพูดเท็จ ๑ เว้นจากพูดส่อเลียด ๑ เว้นจากพูด
คำหยาบ ๑ เว้นจากพูดคำร้าวเพ้อเจ้อ ๑ ฯ

มโนสุจริต ๓ อย่าง

ไม่โลภอยากได้ของเขา ๑ ไม่พยาบาทปองร้ายเขา ๑ เหน
ชอบตามคดองธรรม ๑ ฯ

สุจริต ๓ อย่างนี้เป็นกิจควรกระทำ ควรประพฤติ ฯ

อกุศลมูล ๓ อย่าง

รากเงาของอกุศล เรียกอกุศลมูลมี ๓ อย่าง คือ โศกะ อยาก
ได้ ๑ โทสะ คิดประทุษร้ายเขา ๑ โมหะ หลงไม่รู้จริง ๑ ฯ

เมื่ออกุศลมูลเหล่านี้ ๑ } กิเลส มีอยู่แล้ว อกุศลอื่นที่ยังไม่เกิด
๒ }
๓ }

ก็เกิดขึ้น ที่เกิดแล้วก็เจริญมากขึ้น เหตุนี้ควรละเสีย ฯ

กุศลมูล ๓ อย่าง

รากเงาของกุศล เรียกกุศลมูล มี ๓ อย่าง คือ อโศกะ
ไม่ยากได้ ๑ อโทสะ ไม่คิดประทุษร้ายเขา ๑ อโมหะ ไม่หลง ๑ ฯ

ถ้ากุศลมูลเหล่านี้ ๑ } กิเลส มีอยู่แล้ว กุศลอื่นที่ยังไม่เกิด
๒ }
๓ }

ก็เกิดขึ้น ที่เกิดแล้วก็เจริญมากขึ้น เหตุนี้ควรให้เกิดขึ้นในสันดาน ฯ

สปปริสบัญญัติ (คือข้อที่ท่านสัตว์บุรุษตั้งไว้) ๓ อย่าง

๑ ทาน สละให้สิ่งของ ๆ คน เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ฯ

๒ บัณฑิตชา ถอบวช เป็นอุบายเว้นจากเบียดเบียนกันแต่กัน ฯ

๓ มาตาบิตุอุปฐฐาน ปฏิบัติมารดาบิดาของตนให้เป็นสุข ฯ

อัปปมณฑกปฏิบัติ (คือปฏิบัติไม่ผิด) ๓ อย่าง

๑ อินทริยสังวร ดำรงอินทริย ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น

กาย ใจ ไม่ให้ยินดียินร้ายในเวทนาที่เห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น
สัมผัส ถูกต้องโผฏฐัพพะ รู้ธรรมารมณด้วยใจ ฯ

๒ โภชนะ มัตตัญญูตา รู้จักประมาณในการกินอาหารแต่
พอสมควร ไม่มากไม่น้อย ฯ

๓ ชาคริยานุโยค ประกอบความเพียรเพื่อจะชำระใจให้หมด
จด ไม่เห็นแก่นอนมากนัก ฯ

บุญกิริยาวัตถุ ๓ อย่าง

สิ่งเป็นที่ตั้งแห่งการบำเพ็ญบุญ เรียกว่าบุญกิริยาวัตถุ โดย

ย่อมี ๓ อย่าง

- ๑ ทานมัย บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน ฯ
- ๒ สீลมัย บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล ฯ
- ๓ ภาวนามัย บุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา ฯ

สามัญญลักษณะ ๓ อย่าง

ลักษณะ ที่มี เสมอ กัน แก่ สังขาร ทั้งปวง เรียกว่าสามัญญ ลักษณะ

ไตรลักษณะก็เรียก แยกเป็น ๓ อย่าง ฯ

- ๑ อนิจจตา ความเป็นอย่างไม่เที่ยง ฯ
- ๒ ทุกขตา ความเป็นอย่างทุกข์ ฯ
- ๓ อนัตตตา ความเป็นอย่างไม่ใช่ตน ฯ

จตุกกะ คือ หมวด ๔

วุฒิ (คือธรรมเป็นเครื่องเจริญ) ๔ อย่าง

- ๑ สัมปปริสุตฺตังเสวะ คบท่านผู้ประพฤติชอบด้วยกายวาจาใจที่เรียกว่าสัตบุรุษ ฯ
- ๒ สัทธัมมัสสวณะ ฟังคำสั่งสอนของท่านโดยเคารพ ฯ
- ๓ โยนิโสมนสิการ ตรិตรองให้รู้จักสิ่งที่ดีหรือชั่วโดยอุบายที่ชอบ ฯ
- ๔ ชัมมานุชัมมปฏิบัติ ประพฤติธรรมสมควรแก่ธรรมซึ่งได้ตรองเห็นแล้ว ฯ

จักร ๔

- ๑ ปฏิรูปเทสวาสะ อยู่ในประเทศอันสมควร ฯ
 - ๒ สัมปปริสุตฺตังเสวะ คบสัตบุรุษ ฯ
 - ๓ อตฺตลัมมาปณิธิ ตั้งตนไว้ชอบ ฯ
 - ๔ ปุพเพกตปุญญตา ความเป็นผู้ได้กระทำความดีไว้ในปางก่อน ฯ
- ธรรม ๔ อย่างนี้ จุลจลอรุณนำไปสู่ความเจริญ ฯ

อคติ ๔

- ๑ ถ้าเอียงเพราะรักใคร่กัน เรียกว่าฉันทาคติ ฯ
- ๒ ถ้าเอียงเพราะไม่ชอบกัน เรียกโทสาคติ ฯ
- ๓ ถ้าเอียงเพราะเซตา เรียกโมหาคติ ฯ

๔ ดำเอียงเพราะกตว เรือกภยาคติ ฯ

อกติ ๔ ประการนี้ ไม่ควรประพฤติ ฯ

อันตรายของภิกษุสามเณรผู้บวชใหม่ ๔ อย่าง

- ๑ อตทนต่อคำสอนไม่ได้ คือเบียดต่อคำสั่งสอนซึ่งเกียจทำตาม ฯ
- ๒ เป็นคนเหินแก่ปากแก่ท้อง ทนความอดอยากไม่ได้ ฯ
- ๓ เพติดเพติดในกามคุณ ทยานอยากได้สุขยิ่ง ๆ ขึ้นไป ฯ
- ๔ รักผู้หญิง ฯ

ภิกษุ สามเณร ผู้หวัง ความเจริญ แก่ตน ควรระวังอย่าให้
อันตราย ๔ อย่างนี้ย่ำได้ ฯ

ปธาน (ความเพียร) ๔ อย่าง

- ๑ ตั้งวรปธาน เพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้นในสันดาน ฯ
- ๒ ปหานปธาน เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว ฯ
- ๓ ภาวนापธาน เพียรให้กุศลเกิดขึ้นในสันดาน ฯ
- ๔ ออนุรักษนาปธาน เพียรรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อม ฯ

ความเพียร ๔ อย่างนี้เป็นความเพียรชอบ ควรประกอบให้

มีในตน ฯ

อธิฐานธรรม (คือธรรมที่ควรตั้งไว้ในใจ) ๔ อย่าง

- ๑ บัญญา รอบรู้สิ่งที่ควรรู้ ฯ

- ๒ สัจจะ ความจริงใจ คือประพจน์ที่ตั้งได้จริง ๆ
- ๓ จาคะ สัตว์สิ่งที่เป็นข้าศึกแก่ความจริงใจ ๆ
- ๔ อุปสมะ สงบใจจากสิ่งเป็นข้าศึกแก่ความสงบ ๆ

อิทธิบาท (คือคุณเครื่องให้สำเร็จความประสงค์) ๔ อย่าง

- ๑ ฉันทะ พอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ๆ
- ๒ วิริยะ ความหมั่นประกอบสิ่งนั้น ๆ
- ๓ จิตตะ เอาใจผูกไว้ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ ๆ
- ๔ วิมังสา หมั่นตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น ๆ

คุณ ๔ อย่างนี้ มีบริบูรณ์แล้ว อาจชักนำบุคคลให้ถึงสิ่งที่
ต้องประสงค์ซึ่งไม่เหลือสงสัย ๆ

ควรทำความไม่ประมาทในที่ ๔ สถาน

- ๑ ในการระกายทุกจวิต ประพจน์กายสุจวิต ๆ
- ๒ ในการระวจจุทุกจวิต ประพจน์วจจุสุจวิต ๆ
- ๓ ในการระมโนทุกจวิต ประพจน์มโนสุจวิต ๆ
- ๔ ในการระความเหน็ด ทำความเหน็ดให้ถูก ๆ

อีกอย่างหนึ่ง

- ๑ รว้งใจไม่ให้กำหนดในอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด ๆ
- ๒ รว้งใจไม่ให้ขัดเคือง ในอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความ

ขัดเคือง ๆ

๓ รว้งใจไม่ให้หตงในอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความหตง ฯ

๔ รว้งใจไม่ให้มัวเมาในอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความมัวเมา ฯ

ปาริสุทธิศีล ๔

๑ ปาฏิโมกขสังวร ดำรงในพระปาฏิโมกข เว้นข้อที่
พระพุทธเจ้าห้าม ทำตามข้อที่พระองค์อนุญาต ฯ

๒ อินทริยสังวร ดำรงอินทริย ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย
ใจ ไม่ให้ยินดียินร้ายในเวทนาเห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ต้มรส
ถูกต้องโผฏฐัพพะด้วยกาย วัชรธรรมารมณด้วยใจ ฯ

๓ อาชีวะปาริสุทธิ เที่ยงชีวิตโดยทางที่ชอบ ไม่หตถกถวง
เขาเถียงชีวิต ฯ

๔ บัณฑิตปัจเจกชนะ พิจารณาเสียก่อนจึงบริโภคปัจจัย ๔
คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ แถภณัช ไม่บริโภคด้วยศันทา ฯ

อารักขกัมมัฏฐาน ๔

๑ พุทธานุสสติ ระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้า ที่มีในพระองค์
แถทรงเกอภูตแกผู้อื่น ฯ

๒ เมตตา แม้ไมตรีจิตคิดจะให้สัตว์ทั้งปวงเป็นสุขทั่วหน้า ฯ

๓ อสุภ พิจารณาร่างกายตนและผู้อื่น ให้เห็นเป็นไม้งาม ฯ

๔ มรณัสสติ นึกถึงความตายอันจะมีแก่ตน ฯ

กัมมัฏฐาน ๔ อย่างนี้ ควรเจริญเป็นนิตย ฯ

พรหมวิหาร ๔

- ๑ เมตตา ความรักใคร่ปราณาจะให้เป็นผู้ ๑
 ๒ กรุณา ความสงสาร คิดจะช่วยให้พ้นทุกข์ ๑
 ๓ มุทิตา ความพลอยยินดี เมื่อผู้อื่นได้ดี ๑
 ๔ อุpekขา ความวางเฉยไม่ดีใจไม่เสียใจเมื่อผู้อื่นถึงความ
 วิบัติ ๑
 ๕ อย่างนี้ เป็นเครื่องอยู่ของท่านผู้ใหญ่ ๑

สติปัฏฐาน ๔

- ๑ กายานุปัสสนา ๒ เวทนานุปัสสนา ๓ จิตตานุปัสสนา
 ๔ ฌมานุปัสสนา ๑

สติกำหนดพิจารณากายเป็นอารมณ์ว่า กายนี้ดีกว่ากาย
 ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา เรียก กายานุปัสสนา ๑

สติกำหนดพิจารณาเวทนา คือ สุขทุกข์ แต่ไม่ทุกข์ไม่สุขเป็น
 อารมณ์ว่า เวทนานี้ดีกว่าเวทนา ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา
 เรียก เวทนานุปัสสนา ๑

สติกำหนดพิจารณาใจที่เส้าหมองหรือผ่องแผ้ว เป็นอารมณ์
 ว่า ใจนี้ดีกว่าใจ ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา เรียก จิตตา
 นุปัสสนา ๑

สติกำหนดพิจารณาธรรมที่เป็นกุศลหรืออกุศล ที่บังเกิดกับใจ
 เป็นอารมณ์ว่า ธรรมนี้ดีกว่าธรรม ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา
 เรียก ฌมานุปัสสนา ๑

ธาตุกัมมัญฐาน ๔

ธาตุ ๔ คือ ธาตุดินเรียกปฐวีธาตุ ธาตุน้ำเรียกอาโปธาตุ
ธาตุไฟเรียกเตโชธาตุ ธาตุลมเรียกวาโยธาตุ ฯ

ธาตุอันใดมีลักษณะแข็งแข็ง ธาตุนั้นเป็นปฐวีธาตุ ปฐวีธาตุ
นั้น ที่เปนภายใน คือ ผม ขน เดีบ พน หนง เนื้อ เอ็น กระดูก
เยื่อในกระดูก ม้าม หัวใจ คับ พังผืด ไต ปอด ไล่ใหญ่ ไล่ย่อย
อาหารใหม่ อาหารเก่า ฯ

ธาตุอันใดมีลักษณะเอิบอาบ ธาตุนั้นเป็นอาโปธาตุ อาโป
ธาตุนั้น ที่เปนภายใน คือ น้ำ เลือด หลือง เติอด เหงื่อ มันทัน
น้ำตา เปตวมัน น้ำลาย นามก ไขข้อ มูตร ฯ

ธาตุอันใดมีลักษณะร้อน ธาตุนั้นเป็นเตโชธาตุ เตโชธาตุ
นั้นที่เปนภายใน คือ ไฟที่ยังกายให้อบอุ่น ไฟที่ยังกายให้ทรุดโทรม
ไฟที่ยังกายให้กระวนกระวาย ไฟที่เผาอาหารให้ย่อย ฯ

ธาตุอันใดมีลักษณะพัดไปมา ธาตุนั้นเป็นวาโยธาตุ วาโย
ธาตุนั้น ที่เปนภายใน คือ ลมพัดขนเบองบน ลมพัดลงเบองตา
• ลมในท้อง ลมในไส้ ลมพัดไปตามตัว ลมหายใจ

ความกำหนดพิจารณาภายใน ให้เห็นว่าเปนแต่เพียงธาตุ ๔ คือ
ดิน น้ำ ไฟ ลม ประชุมกันอยู่ ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเรา เรียกว่า
ธาตุกัมมัญฐาน ฯ

อริยสัจจ์ ๔

๑ ทุกข ๒ สมุทัย คือเหตุให้ทุกขเกิด ๓ นิโรธ คือความดับทุกข ๔ มรรค คือข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข ฯ

ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ ได้ชื่อว่าทุกข เพราะเป็นของทนได้ยาก ฯ

ตัณหา คือความทะยานอยาก ได้ชื่อว่าสมุทัย เพราะเป็นเหตุให้ทุกขเกิด ฯ

ตัณหา นั้น มีประเภทเป็น ๓ คือ ตัณหาในอารมณ์ที่น่ารักใคร่ เรียกว่ากามตัณหาอย่าง ๑ ตัณหาในความอยากเป็นโน้นเป็นนี้ เรียกว่าภวตัณหาอย่าง ๑ ตัณหาในความไม่อยากเป็นโน้นเป็นนี้ เรียกว่าวิภวตัณหาอย่าง ๑ ฯ

ความดับตัณหาได้ ๕ ประการ ทุกขดับไปหมด ได้ชื่อว่านิโรธ เพราะเป็นความดับทุกข ฯ

ปัญญาอันเห็นชอบว่าสิ่งนั้นทุกข สิ่งนั้นเหตุให้ทุกขเกิด สิ่งนั้นความดับทุกข สิ่งนั้นทางให้ถึงความดับทุกข ได้ชื่อว่ามรรค เพราะเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข ฯ

มรรคนั้นมีองค์ ๘ ประการ คือปัญญาอันเห็นชอบ ๑ คำวิชอบ ๑ เจริญชอบ ๑ ทำการงานชอบ ๑ เที่ยงชีวิตชอบ ๑ ทำความเพียรชอบ ๑ ตั้งสติชอบ ๑ ตั้งใจชอบ ๑ ฯ

ปัญจกะ คือ หมวด ๕

อนันตริยกรรม ๕

- ๑ มาตุฆาต ข้ามารดา ฯ
- ๒ ปิตุฆาต ข้ามบิดา ฯ
- ๓ อรหันตฆาต ข้ามพระอรหันต ฯ
- ๔ โสทัญญูปบาท ทำร้ายพระพุทธเจ้าจนถึงยังพระโลหิตให้ห้อ
ขึ้นไป ฯ

๕ สังฆเภท ยังสงฆ์ให้แตกจากกัน ฯ
กรรม ๕ อย่างนี้ เป็นบาปอนหนักที่สุด ห้ามสวดรรค ห้าม
นิพพาน ตั้งอยู่ในฐานปาราชิกของผู้ถือพระพุทธศาสนา ห้ามไม่ให้ทำ
เป็นเด็ดขาด ฯ

อภินันท์จเวกขณะ ๕

- ๑ ควรพิจารณาทุกวัน ๆ ว่า เรามีความแก่เป็นธรรมดา
ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้ ฯ
- ๒ ควรพิจารณาทุกวัน ๆ ว่า เรามีความเจ็บเป็นธรรมดา
ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไปได้ ฯ
- ๓ ควรพิจารณาทุกวัน ๆ ว่า เรามีความตายเป็นธรรมดา
ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้ ฯ
- ๔ ควรพิจารณาทุกวัน ๆ ว่า เราจักต้องพลัดพรากจาก
ของรักของชอบใจทั้งสิ้น ฯ

๕ ควรพิจารณาทุกวัน ๆ ว่า เรามีกรรมเป็นของตัว เรา
ทำดีจักได้ดี ทำชั่วจักได้ชั่ว ฯ

เวสาร์ชชกรณธรรม (คือธรรมทำความกตัญญู) ๕ อย่าง

- ๑ ดีทัชา เชื่อสิ่งที่ดีควรเชื่อ ฯ
- ๒ ดีต รักษากายวาจาให้เรียบร้อย ฯ
- ๓ พาหุสัจจะ ความเป็นผู้ศึกษามาก ฯ
- ๔ วิริยารัมภะ ประจักษ์ความเพียร ฯ
- ๕ ปัญญา รอบรู้สิ่งที่ดีควรรู้ ฯ

องค์แห่งภิกษุใหม่ ๕ อย่าง

- ๑ ดำรงในพระปาฏิโมกข์ เว้นข้อที่พระพุทธเจ้าห้าม ทำ
ตามข้อที่อนุญาต ฯ
- ๒ ดำรงอินทรีย์ คือ รวบรวม หู จมูก ตา ใจ ไม่
ให้ความยินดียินร้ายครอบงำได้ ในเวลาที่เห็นรูปด้วยในตาเป็นต้น ฯ
- ๓ ความเป็นคนไม่เอิกเกริกเฮฮา ฯ
- ๔ อยู่ในเสนาสนะอันสงัด ฯ
- ๕ มีความเห็นชอบ ฯ

ภิกษุใหม่ควรตั้งอยู่ในธรรม ๕ อย่างนี้ ฯ

องค์แห่งธรรมกถึก (คือนักเทศน์) ๕ อย่าง

- ๑ แสดงธรรมไปโดยลำดับไม่ติดขัดให้ขาดความ ฯ

- ๒ อ่างเหตุดดแต่แนะนำให้ผู้ฟังเข้าใจ ๑
 - ๓ ตั้งจิตตเมตตาปราถนาให้เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง ๑
 - ๔ ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภ ๑
 - ๕ ไม่แสดงธรรมกระทบตนแต่ผู้อื่น คือว่าไม่ยกตนเสียดดี
- ผู้สอน ๑
- ภิกษุผู้เป็นธรรมกถึก พึงตั้งองค์ ๕ อย่างนี้ไว้ในตน ๑

ธรรมสวนานิสงส (คืออันดีแห่งการฟังธรรม) ๕ อย่าง

- ๑ ผู้ฟังธรรมย่อมได้ฟังถึงทวย ไม่เคยฟัง ๑
- ๒ สิ่งใดได้เคยฟังแล้ว แต่ไม่เข้าใจชัด ย่อมเข้าใจถึงนั้นชัด ๑
- ๓ บันเทาความสงสัยเสียได้ ๑
- ๔ ทำความเหน็ดเหนื่อยได้ ๑
- ๕ จิตต์ของผู้ฟังย่อมผ่องใส ๑

พะละ (คือธรรมเป็นกำลัง) ๕ อย่าง

- ๑ ศัทธา ความเชื่อ ๑
- ๒ วิริยะ ความเพียร ๑
- ๓ สติ ความระลึกได้ ๑
- ๔ สมาธิ ความตั้งใจมั่น ๑
- ๕ ปัญญา ความรอบรู้ ๑

อินทรีย์ ๕ ก็เรียก เพราะเป็นใหญ่ในกิจของตน ๑

นิวรรณ ๕

ธรรมอันก่นจิตต์ไม่ให้บังเกิดความสุขดี เรียกนิวรรณ มี ๕ อย่าง

๑ พอใจรักใคร่ในอารมณ์ที่ชอบใจมีรูปเป็นต้น เรียก
กามฉันท ๑

๒ ปองร้ายผู้อื่น เรียกพยาบาท ๑

๓ ความที่จิตต์หัดหู่แต่เคลือบเคล็ดม เรียกถีนมิทชะ ๑

๔ พุงส์ร้างแตรวาคาน เรียกอุทธีจกุกุกุจจะ ๑

๕ ถึงเดไม่ตกกลงได้ เรียกวิจิภิจฉา ๑

ฉันท ๕

กายกับใจ^๕ แบ่งออกเป็น ๕ กอง เรียกว่าฉันทห้า ๑ รูป

๒ เวทนา ๓ สัญญา ๔ สังขาร ๕ วิญญาณ ๑

ธาตุ ๔ คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม ประชุมกันเป็นกาย น^๕เรียกว่ารูป ๑

ความรู้จักอารมณ์ว่า เป็นสุขคือสบายกายสบายใจ หรือ
เป็นทุกข์คือไม่สบายกายไม่สบายใจ หรือเฉยๆไม่สุขไม่ทุกข์ เรียก
ว่าเวทนา ๑

ความจำได้หมายรู้ คือ จำ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ
อารมณ์ที่เกิดกับใจได้ เรียกว่า สัญญา ๑

เจตสิกธรรม คือ อารมณ์ที่เกิดกับใจ เป็นส่วนดี เรียกกุศล
เป็นส่วนชั่ว เรียกอกุศล เป็นส่วนกลาง ๆ ไม่ดีไม่ชั่ว เรียก
อัพยากฤต เรียกว่าสังขาร ๑

ความรู้อารมณ์ในเวทนาเมื่อรูปมากกระทบในตาเป็นต้น เรียก
ว่าวิญญาณ ๑

ขันธ์ ๕ ย่นเรียกว่า นามรูป ๑ เวทนา สัญญา สังขาร
วิญญาณ รวมเข้าเป็นนาม รูปคงเป็นรูป ๒

ฉิกกะ คือ หมวด ๖

การวะ ๖ อย่าง

เคารพเพื่อ^๕ ในพระพุทธรเจ้า^๕ ๑ ในพระธรรม ๑ ในพระสงฆ์ ๑
ในความศึกษา ๑ ในความไม่ประมาท ๑ ในปฏิสังขาร คือต้อนรับ
ปราไส ๑ ภิกษุควรทำการวะ ๖ ประการนี้ ๒

สาราณียธรรม ๖ อย่าง

ธรรมเป็นทศแห่งความให้ระลึกถึง^๕ เรียกว่าสาราณียธรรม
มี ๖ อย่าง

๑ เข้าไปตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตา ในเพื่อนภิกษุ
ตามเนรทงค่อนหน้าแต่ดับหลัง คือ ช่วยชวนชวายกิจธุระของเพื่อนกัน
ด้วยกาย มีพยาบาลภิกษุไข้เป็นต้น ด้วยจิตต์เมตตา ๑

๒ เข้าไปตั้งวจีกรรมประกอบด้วยเมตตา ในเพื่อนภิกษุ
ตามเนรทงค่อนหน้าแต่ดับหลัง คือ ช่วยชวนชวายในกิจธุระของเพื่อน
กันด้วยวาจา เช่นกล่าวสั่งสอนเป็นต้น ด้วยจิตต์เมตตา ๑

๓ เข้าไปตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตา ในเพื่อนภิกษุ
ตามเนรทงค่อนหน้าแต่ดับหลัง คือ คิดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่
เพื่อนกัน ๑

๔ แบ่งปันลาภที่ตนได้มาแล้วโดยชอบธรรม ให้แก่เพื่อนภิกษุ
ตามเนร ไม่หวังไว้บริโภคนำเพราะผู้เดียว ฯ

๕ รักษาศีลบริสุทธิเสมอกันกับเพื่อนภิกษุตามเนรอื่น ๆ ไม่
ทำตนให้เป็นที่ยกย่องของผู้อื่น ฯ

๖ มีความเห็นร่วมกันกับภิกษุตามเนรอื่น ไม่วิวาทกับใคร ๆ
เพราะมีความเห็นผิดกัน ฯ

ธรรม ๖ อย่างนี้ ทำผู้ประพฤติให้เป็นที่ยกย่องของผู้อื่น
เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กันด้วยกัน เป็นไปเพื่อความไม่วิวาทกันด้วยกัน
เป็นไปเพื่อความพร้อมเพรียงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อายตนะภายใน ๖

ตา หู จมูก ตัน กาย ใจ ฯ อินทรีย์ ๖ ก็เรียก ฯ

อายตนะภายนอก ๖

รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ คือ อารมณ์ที่มาจากต้องกาย
ธรรม คือ อารมณ์ที่เกิดกับใจ ฯ อารมณ์ ๖ ก็เรียก ฯ

วิญญาณ ๖

อาศัยรูปกระทบในตา	เกิดความรู้อัน	เรียกจักขุวิญญาณ ฯ
อาศัยเสียงกระทบหู	เกิดความรู้อัน	เรียกโสตวิญญาณ ฯ
อาศัยกลิ่นกระทบจมูก	เกิดความรู้อัน	เรียกฆานวิญญาณ ฯ
อาศัยรสกระทบตณ	เกิดความรู้อัน	เรียกชีวกาวิญญาณ ฯ
อาศัยโผฏฐัพพะกระทบกาย	เกิดความรู้อัน	เรียกกายวิญญาณ ฯ
อาศัยธรรมเกิดกับใจ	เกิดความรู้อัน	เรียกมโนวิญญาณ ฯ

សំដៅ ៦

อายตนะภายในมีในตาเป็นต้น

ชายคนะภายนอกมีรูปเป็นต้น

วิญญาณมีจักขุวิญญาณแปดตน

กระทบกัน

របៀបកត់រូបសត្វ

၂၅၁

ตามอายุคนะภายในเพน ๖ คือ

ຈົກໜຶ່ງ

ไต่ต

ฅาน

តំណាង ១

ชีวหา

กาย

นพ

ເວທີ ໖

ดัมผัด^{๑๒}ด้น^{๑๓}น^{๑๔}เป^{๑๕}น^{๑๖}บ^{๑๗}จ^{๑๘}จ^{๑๙}ย^{๒๐}ใ^{๒๑}ห^{๒๒}ก^{๒๓}เ^{๒๔}ก^{๒๕}เ^{๒๖}ก^{๒๗}เ^{๒๘}ก^{๒๙}เ^{๓๐}ก^{๓๑}เ^{๓๒}ก^{๓๓}เ^{๓๔}ก^{๓๕}เ^{๓๖}ก^{๓๗}เ^{๓๘}ก^{๓๙}เ^{๔๐}ก^{๔๑}เ^{๔๒}ก^{๔๓}เ^{๔๔}ก^{๔๕}เ^{๔๖}ก^{๔๗}เ^{๔๘}ก^{๔๙}เ^{๕๐}ก^{๕๑}เ^{๕๒}ก^{๕๓}เ^{๕๔}ก^{๕๕}เ^{๕๖}ก^{๕๗}เ^{๕๘}ก^{๕๙}เ^{๖๐}ก^{๖๑}เ^{๖๒}ก^{๖๓}เ^{๖๔}ก^{๖๕}เ^{๖๖}ก^{๖๗}เ^{๖๘}ก^{๖๙}เ^{๗๐}ก^{๗๑}เ^{๗๒}ก^{๗๓}เ^{๗๔}ก^{๗๕}เ^{๗๖}ก^{๗๗}เ^{๗๘}ก^{๗๙}เ^{๘๐}ก^{๘๑}เ^{๘๒}ก^{๘๓}เ^{๘๔}ก^{๘๕}เ^{๘๖}ก^{๘๗}เ^{๘๘}ก^{๘๙}เ^{๙๐}ก^{๙๑}เ^{๙๒}ก^{๙๓}เ^{๙๔}ก^{๙๕}เ^{๙๖}ก^{๙๗}เ^{๙๘}ก^{๙๙}เ^{๑๐๐}ก^{๑๐๑}เ^{๑๐๒}ก^{๑๐๓}เ^{๑๐๔}ก^{๑๐๕}เ^{๑๐๖}ก^{๑๐๗}เ^{๑๐๘}ก^{๑๐๙}เ^{๑๑๐}ก^{๑๑๑}เ^{๑๑๒}ก^{๑๑๓}เ^{๑๑๔}ก^{๑๑๕}เ^{๑๑๖}ก^{๑๑๗}เ^{๑๑๘}ก^{๑๑๙}เ^{๑๒๐}ก^{๑๒๑}เ^{๑๒๒}ก^{๑๒๓}เ^{๑๒๔}ก^{๑๒๕}เ^{๑๒๖}ก^{๑๒๗}เ^{๑๒๘}ก^{๑๒๙}เ^{๑๓๐}ก^{๑๓๑}เ^{๑๓๒}ก^{๑๓๓}เ^{๑๓๔}ก^{๑๓๕}เ^{๑๓๖}ก^{๑๓๗}เ^{๑๓๘}ก^{๑๓๙}เ^{๑๔๐}ก^{๑๔๑}เ^{๑๔๒}ก^{๑๔๓}เ^{๑๔๔}ก^{๑๔๕}เ^{๑๔๖}ก^{๑๔๗}เ^{๑๔๘}ก^{๑๔๙}เ^{๑๕๐}ก^{๑๕๑}เ^{๑๕๒}ก^{๑๕๓}เ^{๑๕๔}ก^{๑๕๕}เ^{๑๕๖}ก^{๑๕๗}เ^{๑๕๘}ก^{๑๕๙}เ^{๑๖๐}ก^{๑๖๑}เ^{๑๖๒}ก^{๑๖๓}เ^{๑๖๔}ก^{๑๖๕}เ^{๑๖๖}ก^{๑๖๗}เ^{๑๖๘}ก^{๑๖๙}เ^{๑๗๐}ก^{๑๗๑}เ^{๑๗๒}ก^{๑๗๓}เ^{๑๗๔}ก^{๑๗๕}เ^{๑๗๖}ก^{๑๗๗}เ^{๑๗๘}ก^{๑๗๙}เ^{๑๘๐}ก^{๑๘๑}เ^{๑๘๒}ก^{๑๘๓}เ^{๑๘๔}ก^{๑๘๕}เ^{๑๘๖}ก^{๑๘๗}เ^{๑๘๘}ก^{๑๘๙}เ^{๑๙๐}ก^{๑๙๑}เ^{๑๙๒}ก^{๑๙๓}เ^{๑๙๔}ก^{๑๙๕}เ^{๑๙๖}ก^{๑๙๗}เ^{๑๙๘}ก^{๑๙๙}เ^{๒๐๐}ก^{๒๐๑}เ^{๒๐๒}ก^{๒๐๓}เ^{๒๐๔}ก^{๒๐๕}เ^{๒๐๖}ก^{๒๐๗}เ^{๒๐๘}ก^{๒๐๙}เ^{๒๑๐}ก^{๒๑๑}เ^{๒๑๒}ก^{๒๑๓}เ^{๒๑๔}ก^{๒๑๕}เ^{๒๑๖}ก^{๒๑๗}เ^{๒๑๘}ก^{๒๑๙}เ^{๒๒๐}ก^{๒๒๑}เ^{๒๒๒}ก^{๒๒๓}เ^{๒๒๔}ก^{๒๒๕}เ^{๒๒๖}ก^{๒๒๗}เ^{๒๒๘}ก^{๒๒๙}เ^{๒๓๐}ก^{๒๓๑}เ^{๒๓๒}ก^{๒๓๓}เ^{๒๓๔}ก^{๒๓๕}เ^{๒๓๖}ก^{๒๓๗}เ^{๒๓๘}ก^{๒๓๙}เ^{๒๔๐}ก^{๒๔๑}เ^{๒๔๒}ก^{๒๔๓}เ^{๒๔๔}ก^{๒๔๕}เ^{๒๔๖}ก^{๒๔๗}เ^{๒๔๘}ก^{๒๔๙}เ^{๒๕๐}ก^{๒๕๑}เ^{๒๕๒}ก^{๒๕๓}เ^{๒๕๔}ก^{๒๕๕}เ^{๒๕๖}ก^{๒๕๗}เ^{๒๕๘}ก^{๒๕๙}เ^{๒๖๐}ก^{๒๖๑}เ^{๒๖๒}ก^{๒๖๓}เ^{๒๖๔}ก^{๒๖๕}เ^{๒๖๖}ก^{๒๖๗}เ^{๒๖๘}ก^{๒๖๙}เ^{๒๗๐}ก^{๒๗๑}เ^{๒๗๒}ก^{๒๗๓}เ^{๒๗๔}ก^{๒๗๕}เ^{๒๗๖}ก^{๒๗๗}เ^{๒๗๘}ก^{๒๗๙}เ^{๒๘๐}ก^{๒๘๑}เ^{๒๘๒}ก^{๒๘๓}เ^{๒๘๔}ก^{๒๘๕}เ^{๒๘๖}ก^{๒๘๗}เ^{๒๘๘}ก^{๒๘๙}เ^{๒๙๐}ก^{๒๙๑}เ^{๒๙๒}ก^{๒๙๓}เ^{๒๙๔}ก^{๒๙๕}เ^{๒๙๖}ก^{๒๙๗}เ^{๒๙๘}ก^{๒๙๙}เ^{๓๐๐}ก^{๓๐๑}เ^{๓๐๒}ก^{๓๐๓}เ^{๓๐๔}ก^{๓๐๕}เ^{๓๐๖}ก^{๓๐๗}เ^{๓๐๘}ก^{๓๐๙}เ^{๓๑๐}ก^{๓๑๑}เ^{๓๑๒}ก^{๓๑๓}เ^{๓๑๔}ก^{๓๑๕}เ^{๓๑๖}ก^{๓๑๗}เ^{๓๑๘}ก^{๓๑๙}เ^{๓๒๐}ก^{๓๒๑}เ^{๓๒๒}ก^{๓๒๓}เ^{๓๒๔}ก^{๓๒๕}เ^{๓๒๖}ก^{๓๒๗}เ^{๓๒๘}ก^{๓๒๙}เ^{๓๓๐}ก^{๓๓๑}เ^{๓๓๒}ก^{๓๓๓}เ^{๓๓๔}ก^{๓๓๕}เ^{๓๓๖}ก^{๓๓๗}เ^{๓๓๘}ก^{๓๓๙}เ<

ຈກໜ້າ

โสด

ฆาต

๒๕
มชอคาบอายคพะภายในเปน ๒ คอ

ลัมบัลลชา:วทนา ๗

ชีวหา

กาย

มโน

ธาตุ ๖

- | | |
|--------------|-----------------------|
| ๑ ปฐวีธาตุ | คือ ธาตุดิน ๗ |
| ๒ อาโปธาตุ | คือ ธาตุน้ำ ๗ |
| ๓ เตโชธาตุ | คือ ธาตุไฟ ๗ |
| ๔ วาโยธาตุ | คือ ธาตุลม ๗ |
| ๕ อากาสธาตุ | คือ ช่องว่างมีในกาย ๗ |
| ๖ วิญญาณธาตุ | คือ ความรู้ไรได้ ๗ |

สัตตกะ คือ หมวด ๗

อปรีหานิยธรรม ๗ อย่าง

ธรรมไม่เป็นที่คงแห่งความเลื่อม
 หน่ายเดียว ชื่อว่าอปรีหานิยธรรม มี ๗ อย่าง

- ๑ หมั่นประชุมกันเนื่องนิคย ๗
- ๒ เมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็
 พร้อมเพรียงกันเลิก แลพร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ ๗
- ๓ ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่บัญญัติขึ้น ไม่ถอนสิ่งที่
 พระองค์ทรงบัญญัติไว้แล้ว สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบทตามที่
 พระองค์ทรงบัญญัติไว้ ๗
- ๔ ภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่เป็นประธานในสงฆ์ เคารพนับถือ
 ภิกษุอื่น เชื่อฟังถ้อยคำของท่าน ๗

๕ ไม่ดูอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น ฯ

๖ ยินดีในเสนาสนะเบา ฯ

๗ ตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีล ๕ ยังไม่มา

ดูอาวาส ขอให้มา ที่มาแล้ว ขอให้อยู่เป็นสุข ฯ

ธรรม ๗ อย่างนี้ ย่อมตั้งอยู่ในผู้ใด ผู้นั้นไม่มีความเสื่อม

เลย มีแต่ความเจริญฝ่ายเดียว ฯ

อริยทรัพย์ ๗

ทรัพย์คือคุณความดีที่มีในสันดานอย่างประเสริฐ เรียกอริย

ทรัพย์มี ๗ อย่าง คือ

๑ ศัทธา เชื่อดังที่ควรเชื่อ ฯ

๒ ศีล รักษากายวาจาให้เรียบร้อย ฯ

๓ หิริ ความละอายต่อบาปทุกจริต ฯ

๔ โอตตัปปะ สดุ้งกลัวต่อบาปทุกจริต ฯ

๕ พาหุสัจจะ ความเป็นคนเคยได้ยินได้ฟังมานาน คือ

จำทรงธรรมตรัสคิปปิวิทยามาก ฯ

๖ จาคะ สละให้ปันสิ่งของ ๆ ตนแก่คนที่ควรให้ปัน ฯ

๗ บัญญา รอบรู้สิ่งที่เป็นประโยชน์แต่ไม่เป็นประโยชน์ ฯ

อริยทรัพย์ ๗ ประการนี้ ดีกว่าทรัพย์ภายนอก มีเงินทอง

เป็นต้น ควรแสวงไว้ให้มีในสันดาน ฯ

สัปปริสธรรม ๗ อย่าง

ธรรมของสัตบุรุษเรียกว่าสัปปริสธรรม มี ๗ อย่าง

๑ ชัมมัญญตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ เห็นรู้จักว่าสิ่งนี้เป็นเหตุแห่งสิ่งใด สิ่งนี้เป็นเหตุแห่งทุกข ฯ

๒ อิตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักผล เห็นรู้จักว่า สิ่งนี้เป็นผลแห่งเหตุอันใด ทุกขเป็นผลแห่งเหตุอันใด ฯ

๓ อิตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักตนว่า เราว่าโดยชาติตระกูลยศศักดิ์สมบัติบริวารความรู้แต่คุณธรรมเพียงเท่านั้น ฯ แล้วประพฤติตนให้สมควรแก่ที่เป็นอยู่อย่างใด ฯ

๔ มัตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ ในการแสวงหาเครื่องเลี้ยงชีวิตแต่โดยทางที่ชอบ แลรู้จักประมาณในการบริโภค แต่พอควร ฯ

๕ กาลัญญตา ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลาอันสมควรในอันประกอบกิจนั้น ฯ

๖ ปริสัจญตา ความเป็นผู้รู้จักประชุมชน แลภริยาที่จะต้องประพฤติต่อประชุมชนนั้น ๆ ว่า หนุมนเมื่อเข้าไปหาจะต้องทำภริยาอย่างใด จะต้องพูดอย่างใด เป็นต้น ฯ

๗ ปุคคัตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักเลือกบุคคลว่า ผู้ใดเป็นคนดีควรคบ ผู้ใดเป็นคนไม่ดี ไม่ควรคบ เป็นต้น ฯ

สัพปุริสธรรมอีก ๗ อย่าง

๑. สัตบุรุษประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ คือ มีศรัทธา มีความ
ความระอายต่อบาป มีความกตัญญูต่อบาป เป็นคนไต่ยนไต่ฟังมาก
เป็นคนมีความเพียร เป็นคนมีสติมั่นคง เป็นคนมีปัญญา ๑

๒. จะรักษาสังคโตกับใคร ๆ ก็ไม่รักษาเพื่อจะเบียดเบียน
คนแต่ผู้อื่น ๑

๓. จะคิดสิ่งใดก็ไม่คิดเพื่อจะเบียดเบียนคนแต่ผู้อื่น ๑

๔. จะพูดสิ่งใดก็ไม่พูดเพื่อจะเบียดเบียนคนแต่ผู้อื่น ๑

๕. จะทำสิ่งใดก็ไม่ทำเพื่อจะเบียดเบียนคนแต่ผู้อื่น ๑

๖. มีความเห็นชอบไม่เห็นวาทะใดที่ชั่วใดชั่วเป็นตน ๑

๗. ให้ทานโดยเคารพ ถือเอาเพื่อแก่ของที่ดีให้ แต่ผู้รับ
ทานนั้น ไม่ทำอาการดูจงใจเลย ๑

โพชฌงค ๗

๑. สติ	ความระลึกได้ ๑
๒. ขัมมวิจยะ	ความสอดส่องธรรม ๑
๓. วิริยะ	ความเพียร ๑
๔. ปีติ	ความอิ่มใจ ๑
๕. ปีติสัทธิ	ความสงบใจแต่อารมณ์ ๑
๖. สมาธิ	ความตั้งใจมั่น ๑

๗ อุปเพกขา

ความวางเฉย

เรียกตามประเภทว่า

สติสัมโพชฌงค ไปโดยลำดับจนถึง

อุปเพกขาสัมโพชฌงค ฯ

อฏฐังคิกะ คือ หมวด ๘

โลกธรรม ๘

ธรรมที่ครอบงำสัตว์โลกอยู่ แด่สัตว์โลกย่อมเป็นไปตาม
 ธรรมนั้น เรียกว่าโลกธรรม ฯ โลกธรรมนั้น ๘ อย่าง คือมีตาภ ๑
 ไม่มีตาภ ๑ มียศ ๑ ไม่มียศ ๑ นินทา ๑ สรรเสริญ ๑ สุข ๑ ทุกข์ ๑ ฯ

ในโลกธรรม ๘ ประการนี้ อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น ควร
 พิจารณาว่า ตั้งขึ้นเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ก็แต่ความไม่เที่ยง เป็นทุกข์
 มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรดูตามที่เป็นอย่างจริง อย่าให้มัน
 ครอบงำจิตได้ คืออย่ายินดีในส่วนที่ปรากฏ อย่ายินร้ายใน
 ส่วนที่ไม่ปรากฏ ฯ

ลักษณะตัดสินธรรมวินัย ๘ ประการ

ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความกำหนัดย้อมใจ ๑

เป็นไปเพื่อความประกอบทุกข์ ๑

เป็นไปเพื่อความสละสลบกองกิเลส ๑

เป็นไปเพื่อความอยากใหญ่ ๑

ไตนัน	เป็นไปเพื่อความไม่สิ้นโดยยินดีด้วยของมอญ	คือนั่นแล้วอยาก
	เป็นไปเพื่อความคลุกคลีด้วยหมู่คณะ	๓
	เป็นไปเพื่อความเกียจคร้าน	๓
	เป็นไปเพื่อความเดียงยาก	๓
	ธรรมนั้นพึงรู้ว่า ไม่ใช่ธรรม ไม่ใช่วินัย ไม่ใช่คำสั่งสอน	
	ของพระศาสดา ฯ	

ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความคลายกำหนด	๓
เป็นไปเพื่อความปราศจากทุกข์	๓
เป็นไปเพื่อความไม่สะดุ้งตกงกิต	๓
เป็นไปเพื่อความอยากอันน้อย	๓
เป็นไปเพื่อความสิ้นโดยยินดีด้วยของมอญ	๓
เป็นไปเพื่อความดังคจากหม	๓
เป็นไปเพื่อความเพียร	๓
เป็นไปเพื่อความเดียงง่าย	๓

ธรรมเหล่านั้นพึงรู้ว่า เป็นธรรมเป็นวินัยเป็นคำสั่งสอนของพระศาสดา ฯ

มรรคมีองค์ ๘

- ๑ สัมมาทิฐิ ปัญญาอันเห็นชอบคือเห็นอริยสัจ ๔ ฯ
- ๒ สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ คือ ดำริจะออกจากกาม ๓ ดำริในอันไม่พยาบาท ๓ ดำริในอันไม่เบียดเบียน ๓ ฯ
- ๓ สัมมาวาจา เจรจาชอบ คือ เว้นจากวจีทุจริต ๔

๔ ตั้มนากัมนันตะ ทำการวางชอบ คือ เว้นจากกายทุจริต ๓ ฯ

๕ ตั้มนามอาชีวะ เติงชีวิตชอบ คือ เว้นจากความเติงชีวิต
โดยทางที่ผิด ฯ

๖ ตั้มนาวายามะ เพียรชอบ คือ เพียรในที่ ๔ สถานที่ ฯ

๗ ตั้มนาสติ รติชอบ คือ รติในสติบัญญัติทั้ง ๔ ฯ

๘ ตั้มนาสมาธิ ตั้งใจไว้ชอบ คือ เจริญฌานทั้ง ๔ ฯ

ในองคมรรคทั้ง ๘ นั้น เหนชอบ ดำริชอบ สงเคราะห์เข้า
ในบัญญัติสิกขา วาจาชอบ การวางชอบ เติงชีวิตชอบ สงเคราะห์
เข้าในศีลสิกขา เพียรชอบ รติชอบ ตั้งใจไว้ชอบ สงเคราะห์
เข้าในจิตตสิกขา ฯ

นวกะ คือ หมวด ๗

มละ (คือมลทิน) ๕ อย่าง

โกรธ ๑ ตบหุ้บุญคุณท่าน ๑ ฤษยา ๑ ตระหนี่ ๑ มายา ๑
มักอวด ๑ พุดปด ๑ มีความปราถนาตามก ๑ เหนผิด ๑ ฯ

ทศกะ คือ หมวด ๑๐

อกุศลกรรมบถ ๑๐

จัดเป็นกายกรรม (คือทำด้วยกาย) ๓ อย่าง

๑ ปาณาติบาต ทำชีวิตสัตว์ให้ตกตวง คือฆ่าสัตว์ ฯ

๒ อทินนาทาน ถูเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ให้ ด้วย

อาการของขโมย ฯ

- ๓ กาเมศุมิฉณาจาร ประพฤติผิดในกาม ฯ
จัดเป็นวจีกรรม (คือทำด้วยวาจา) ๔ อย่าง
- ๔ มุลาอาท พุตเทจ ฯ
- ๕ บิสุณาวาจา พุตต่อได้ยศ ฯ
- ๖ ผรุสวาจา พุตก้าหยาบ ฯ
- ๗ สัมผัปปตาป พุตตำรากเพื่อเจ้อ ฯ
จัดเป็นมโนกรรม (คือทำด้วยใจ) ๓ อย่าง
- ๘ อภิขณา โสภอยากได้ของเขา ฯ
- ๙ พยาบาท ปองร้ายเขา ฯ
- ๓๐ มิจฉาทิฏฐิ เห็นผิดจากคตองธรรม ฯ
กรรม ๓๐ อย่างนี้เป็นทางบาป ไม่ควรดำเนิน ฯ

กุศลกรรมบถ ๑๐

จัดเป็นกายกรรม ๓ อย่าง

- ๑ ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากทำสัตว์ให้ตกตวง ฯ
- ๒ อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยอาการแห่งขโมย ฯ

- ๓ กาเมศุ มิจฉาจารา เวรมณี เว้นจากประพฤติผิดในกาม ฯ

จัดเป็นวจีกรรม ๔ อย่าง

- ๔ มุลาอาทา เวรมณี เว้นจากพูดเท็จ ฯ
- ๕ บิสุณาย วาจา เวรมณี เว้นจากพูดต่อได้ยศ ฯ

- ๖ ฌรุธ่าย วาจาญ เวรมณีนี เว้นจากพูดคำหยาบ ฯ
 ๗ สัมผัสปปตาปา เวรมณีนี เว้นจากพูดคำร่ากเพื่อเจื้อ ฯ
 จัดเปนมโนกรรม ๓ อย่าง
 ๘ อนภิชฌา ไม่โลภอยากได้ของเขา ฯ
 ๙ อภัยบาท ไม่พยาบาทปองร้ายเขา ฯ
 ๑๐ สัมมาทิฏฐิ เห็นชอบตามคตองธรรม ฯ
 กรรม ๑๐ อย่างนี้ เปนทางบุญ ควรดำเนิน ฯ

บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ อย่าง

- ๑ ทานมัย บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน ฯ
 ๒ ตีตมัย บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล ฯ
 ๓ ภาวนามัย บุญสำเร็จด้วยเจริญภาวนา ฯ
 ๔ อปจายนมัย บุญสำเร็จด้วยการประพฤติก่อมนคนแก่ผู้ใหญ่ ฯ
 ๕ เวชยวัจจมัย บุญสำเร็จด้วยการช่วยชวนชววยในกิจที่ชอบ ฯ
 ๖ บัตติทานมัย บุญสำเร็จด้วยการให้ส่วนบุญ ฯ
 ๗ บัตตานุโมทนามัย บุญสำเร็จด้วยการอนุโมทนาส่วนบุญ ฯ
 ๘ ฌัมมัสถ์ส่วนมัย บุญสำเร็จด้วยการฟังธรรม ฯ
 ๙ ฌัมมเทสนามัย บุญสำเร็จด้วยการแสดงธรรม ฯ
 ๑๐ ทิฏฐัสสุกรรม การทำความเห็นให้ตรง ฯ

ธรรมที่บัพพชิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ ๑๐ อย่าง

- ๑ บัพพชิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า บัคนเรามีเพศต่างจาก
 คฤหัสถ์แล้ว อากการกิริยาใด ๆ ของสมณะ เราต้องทำอากการ
 กิริยานั้น ๆ ฯ

๒ บัณฑิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า ^๕ความ^๕เดียง^๕ชีวิต^๕ของเรา
เนื่องด้วย^๕ผู้อื่น เราควร^๕ทำ^๕ตัว^๕ให้^๕เขา^๕เดียง^๕ง่าย ๆ

๓ บัณฑิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า อากา^๕รกาย^๕วาจา^๕อย่าง^๕อื่น
ที่เรา^๕จะ^๕ต้อง^๕ทำ^๕ให้^๕ดิ^๕ชน^๕ไป^๕กว่า^๕นั้น^๕ ยัง^๕มี^๕อยู่^๕อีก^๕ ไม่ใช่^๕เพียง^๕เท่า^๕นั้น^๕ ๆ

๔ บัณฑิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า ตัว^๕ของ^๕เรา^๕เอง^๕ดิ^๕เค^๕ย^๕น^๕ตัว^๕
เรา^๕เอง^๕โดย^๕คิด^๕ได้^๕หรือ^๕ไม่^๕ ๆ

๕ บัณฑิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า ผู้^๕รู้^๕ใคร^๕ควร^๕ญ^๕แต่^๕ดิ^๕เค^๕ย^๕น^๕
เรา^๕ได้^๕โดย^๕คิด^๕หรือ^๕ไม่^๕ ๆ

๖ บัณฑิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า เรา^๕จะ^๕ต้อง^๕พล^๕ัด^๕พร^๕าก^๕จาก^๕
ของ^๕รัก^๕ของ^๕ชอ^๕บ^๕ใจ^๕ทั้ง^๕นั้น^๕ ๆ

๗ บัณฑิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า เรา^๕มี^๕กรรม^๕เป็น^๕ของ^๕ตัว^๕
เรา^๕ทำ^๕ดี^๕จัก^๕ได้^๕ดี^๕ ทำ^๕ชั่ว^๕จัก^๕ได้^๕ชั่ว^๕ ๆ

๘ บัณฑิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า วัน^๕คืน^๕ด^๕วง^๕ไป^๕ ๆ บ^๕ดิน^๕
เรา^๕ทำ^๕อะไร^๕อยู่^๕ ๆ

๙ บัณฑิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า เรา^๕ย^๕ิน^๕ดี^๕ใน^๕ที่^๕สัง^๕ค^๕หรือ^๕ไม่^๕ ๆ

๑๐ บัณฑิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า คุณ^๕วิ^๕เศษ^๕ของ^๕เรา^๕มี^๕อยู่^๕
หรือ^๕ไม่^๕ ที่^๕จะ^๕ให้^๕เรา^๕เป็น^๕ผู้^๕ไม่^๕เก^๕้อ^๕เช^๕ิน^๕ใน^๕เว^๕ด^๕า^๕เพ^๕ื่อ^๕น^๕บั^๕พ^๕พิ^๕ต^๕ถ^๕าม^๕ใน^๕กา^๕ด^๕
กาย^๕ห^๕ต^๕ง^๕ ๆ

นาถกรณธรรม (คือธรรมทำที่พึง) ๑๐ อย่าง

- ๑ ดีด รักษากายวาจาให้เรียบร้อย ๑
 - ๒ พาหุสัจจะ ความเป็นผู้ได้สดับตรับฟังมาก ๑
 - ๓ กัตถาณมิตตตา ความเป็นผู้มั่งเพื่อนดังงาม ๑
 - ๔ โสวจิตตตา ความเป็นผู้ว่าง่ายอ่อนง่าย ๑
 - ๕ กิงกรณียะสุ ทักขตา ความขยันช่วยเหลือเอาใจใส่ในกิจธุระของเพื่อนภิกษุสามเณร ๑
 - ๖ ชัมมกามตา ความใคร่ในธรรมที่ชอบ ๑
 - ๗ วิริยะ เพียรเพียรจะละความชั่ว ประพฤติกความดี ๑
 - ๘ สันโดษ ยินดีด้วยผ้านุ่งผ้าห่มอาหารที่นอนที่นั่งแลยาตามมีตามได้ ๑
 - ๙ สติ จำการที่ใดทำแต่คำที่พูดแล้วแม่นยำได้ ๑
 - ๑๐ ปัญญา รอบรู้ในกองสังขารตามเป็นจริงอย่างไร ๑
- ## กถาวัตถุ (คือถ้อยคำที่ควรพูด) ๑๐ อย่าง
- ๑ อปปีจณกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้มีความปราถณาน้อย ๑
 - ๒ สันตุฏฐิกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้สันโดษยินดีด้วยปัจจัยตามมีตามได้ ๑
 - ๓ ปวิเวกกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้สงัดกายสงัดใจ ๑
 - ๔ อสังสัคคกถา ถ้อยคำที่ชักนำไม่ไห้รคนด้วยหมู ๑
 - ๕ วิริยารัมภกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้ปรารภความเพียร ๑

- ๖ ตีถกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้ตั้งอยู่ในศีล ฯ
- ๗ ตมาชิกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้ทำใจให้สงบ ฯ
- ๘ บัญญาถา ถ้อยคำที่ชักนำให้เกิดปัญญา ฯ
- ๙ วิมุตติถา ถ้อยคำที่ชักนำให้ทำใจให้พ้นจากกิเลส ฯ
- ๑๐ วิมุตติญาณทัตถ์ถกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้เกิดความรู้ความ
เห็นในความที่ใจพ้นจากกิเลส ฯ

อนุสสติ (คืออารมณ์ควรระลึก) ๑๐ ประการ

- ๑ พุทธานุสสติ ระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า ฯ
- ๒ ธรรมานุสสติ ระลึกถึงคุณของพระธรรม ฯ
- ๓ สังฆานุสสติ ระลึกถึงคุณของพระสงฆ์ ฯ
- ๔ ตัตถานุสสติ ระลึกถึงศีลของตน ฯ
- ๕ จาคานุสสติ ระลึกถึงทานที่ตนได้บริจาคแล้ว ฯ
- ๖ เทวตานุสสติ ระลึกถึงคุณที่ทาบุ่ทุกคติให้เป็นเทวดา ฯ
- ๗ มรณัสสติ ระลึกถึงความตายที่จะมาถึงตน ฯ
- ๘ กายคตาสติ ระลึกทั่วไปในกาย ให้เห็นว่า ไม่งาม
น่าเกลียดโสโครก ฯ
- ๙ อานาปานัสสติ ตั้งสติกำหนดลมหายใจเข้าออก ฯ
- ๑๐ อุปัสमानุสสติ ระลึกถึงคุณพระนิพพาน ซึ่งเป็นที่รังบิเกิด
แตกของทุกข ฯ

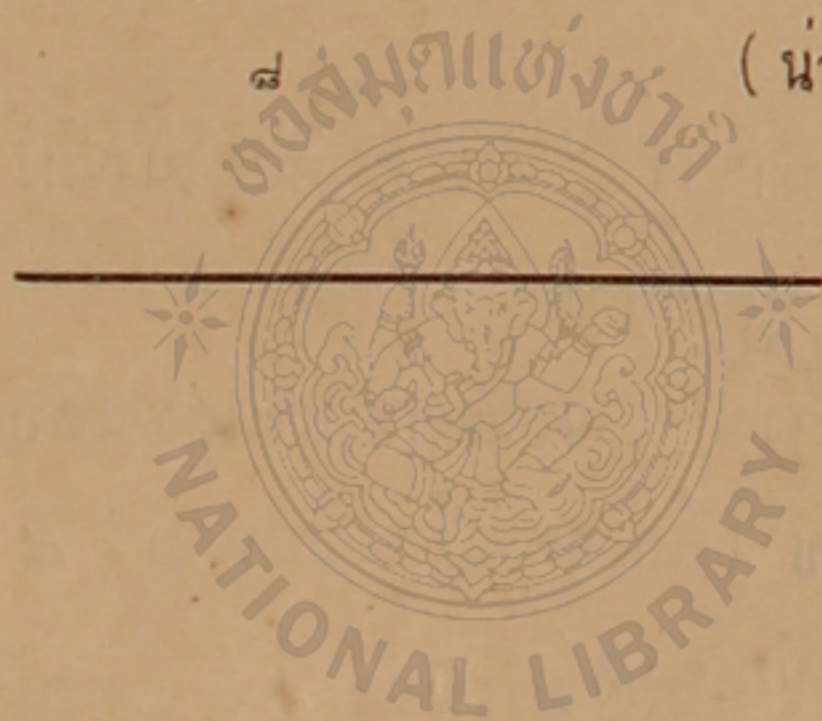
ปกิณณกะ คือ หมวดเบ็ดเตล็ด

อุปกิเลส (คือโทษเครื่องเศร้าหมอง) ๑๖ อย่าง

- ๑ อภิชฌาวิสมโลภ ตโมภไม่สม่ำเสมอ คือความเพ่งเล็ง ฯ
- ๒ โทสะ ร้ายกาจ ฯ
- ๓ โกรธ โกรธ ฯ
- ๔ อุปนาหะ ผูกโกรธไว้ ฯ
- ๕ มัถะ ตบหัดคุณท่าน ฯ
- ๖ ปดาสะ ตีเสมอ (คือยกตนเทียมท่าน) ฯ
- ๗ อีสสา ฤษยา (คือเหินหาได้ดี ทนอยู่ไม่ได้) ฯ
- ๘ มัจฉริยะ ตระหนี่ ฯ
- ๙ มายา มารยา (คือเจ้าเล่ห์) ฯ
- ๑๐ ส่าถะยยะ โอ้อวด ฯ
- ๑๑ ถัมพะ หวดอ ฯ
- ๑๒ ส่ารัมพะ แข่งดี ฯ
- ๑๓ มานะ ถอดตัว ฯ
- ๑๔ อติมานะ ดูหมิ่นท่าน ฯ
- ๑๕ มทะ มัวเมา ฯ
- ๑๖ ปมาทะ เดินเต่อ ฯ

โพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ

ศีลปัฏฐาน	๔	(หน้า ๓๘) ๑
สัมมปัทธาน	๔	(ปธาน ๔ หน้า ๓๕) ๑
อิทธิบาท	๔	(หน้า ๓๖) ๑
อินทรีย์	๕	(หน้า ๔๓) ๑
พะละ	๕	(หน้า ๔๓) ๑
โพชฌงค์	๗	(หน้า ๕๑) ๑
มคคฌองค	๘	(หน้า ๕๓) ๑



คิหิปฏิบัติ

จตุกกะ

กรรมกิเลส (คือกรรมเครื่องเศร้าหมอง) ๔ อย่าง

- ๑ ปาณาติบาต ทำชีวิตสัตว์ให้ตกถ่วง ฯ
- ๒ อทินนาทาน ถูกละเมิดของที่เขาไม่ได้ให้ด้วยอาการ
แห่งชะโมย ฯ

๓ กาเมศุมิฉาจาร ประพฤติผิดในกาม ฯ

๔ มุสาวาท พูดเท็จ ฯ

กรรม ๔ อย่างนี้ นักปราชญ์ไม่สรรเสริญเลย ฯ

อบายมุข (คือเหตุเครื่องฉิบหาย) ๔ อย่าง

๑ ความเพนนักเดงหญิง ฯ

๒ ความเพนนักเดงสุรา ฯ

๓ ความเพนนักเดงเล่นการพนัน ฯ

๔ ความคบคนชั่วเป็นมิตร ฯ

โทษ ๔ ประการนี้ ไม่ควรประกอบ ฯ

ทิฐฐัมมิกัตถประโยชน์ (คือประโยชน์ปัจจุบัน) ๔ อย่าง

- ๑ อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น ในการประกอบ
กิจเครื่องเลี้ยงชีวิตที่ดี ในการศึกษาเล่าเรียนที่ดี ในการทำธุระ
หน้าที่ของตนที่ดี ฯ

๒ อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือรักษาทรัพย์
ที่แสวงมาได้ด้วยความหมั่น ไม่ให้เป็นอันตรายก็ดี รักษาการงาน
ของตัว ไม่ให้เสื่อมเสียไปก็ดี ฯ

๓ กตยาณมิตตตา ความมีเพื่อนเป็นคนดี ไม่คบคนชั่ว ฯ

๔ สัมชิตตา ความเต็มชดตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หาได้
ไม่ให้ผิดเคืองนัก ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ฯ

สัมปรายิกัตถประโยชน์ (คือประโยชน์ในภายหน้า) ๔ อย่าง

๑ สัทธาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศรัทธา คือเชื่อสิ่งที่ดีควรเชื่อ
เช่นเชื่อว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น ฯ

๒ สัตตสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล คือ รักษากายวาจาเรียบร้อย
เรียบร้อยไม่มีโทษ ฯ

๓ จาคสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการบริจาคทาน เป็นการ
เฉลี่ยสุขให้แก่ผู้อื่น ฯ

๔ บัญญาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยปัญญา รู้จักบาปบุญคุณ
โทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ เป็นต้น ฯ

มิตรปฏีรูป (คือคนเทียมมิตร) ๔ จำพวก

๑ คนปกปิดอก ฯ

๒ คนดีแต่พูด ฯ

๓ คนหัวประจบ ฯ

๔ คนชักชวนในทางฉิบหาย ฯ

คน ๔ จำพวกนี้ไม่ใช่มิตร เป็นแต่คนเทียมมิตร ไม่ควรคบ ฯ

๑ คนปกปิดอกมัตถลักษณะ ๔

- (๑) คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว ฯ
- (๒) เลียให้น้อย คิดเอาให้ได้มาก ฯ
- (๓) เมื่อมกยแก้ตัว จงรับทำกิจของเพื่อน ฯ
- (๔) คบเพื่อนเพราะเห็นแก่ประโยชน์ของตนของตัว ฯ

๒ คนดีแต่พูดมัตถลักษณะ ๔

- (๑) เกบเอาของดวงแก้วมาปราไล ฯ
- (๒) อ้างเอาของที่ยังไม่มีมาปราไล ฯ
- (๓) ดั่งเคราะห์ด้วยสิ่งหาประโยชน์มิได้ ฯ
- (๔) ออกปากฟังมิได้ ฯ

๓ คนหัวประจบมัตถลักษณะ ๔

- (๑) จะทำชั่ว ก็กล้อยตาม ฯ
- (๒) จะทำดี ก็กล้อยตาม ฯ
- (๓) ต่อหน้าว่าสรรเสริญ ฯ
- (๔) ดับหลังต่งนินทา ฯ

๔ คนชักชวนในทางฉิบหาย มีลักษณะ ๔

- (๑) ชักชวนคินน้ำเมา ฯ
- (๒) ชักชวนเที่ยววกดางคิน ฯ
- (๓) ชักชวนให้มัวเมาในการเล่น ฯ
- (๔) ชักชวนเล่นการพนัน ฯ

มิตรแท้ ๔ จำพวก

- (๑) มิตรมีอุปการะ ฯ
- (๒) มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ ฯ
- (๓) มิตรแนะนำประโยชน์ ฯ
- (๔) มิตรมีความรักใคร่ ฯ

มิตร ๔ จำพวกนี้ เป็นมิตรแท้ควรคบ ฯ

๑ มิตรมีอุปการะ มีลักษณะ ๔

- (๑) บอingkนเพื่อนผู้ประมาทแล้ว ฯ
- (๒) บอingkนทรพยสมบัติของเพื่อนผู้ประมาทแล้ว ฯ
- (๓) เมื่อมฤty เป็นทพงพานักได้ ฯ
- (๔) เมื่อมฤty ช่วยออกทรพยให้เกินกว่าที่ออกปาก ฯ

๒ มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ มีลักษณะ ๔

- (๑) ขยายความดีของตนแก่เพื่อน ฯ
- (๒) ปิดความดีของเพื่อนไม่ให้แพร่งพราย ฯ

- (๓) ไม่ละทิ้งในยามวิบัติ ฯ
 (๔) แม้ชีวิตก็อาจสละแทนได้ ฯ

๓ มิตรแนะประโยชน์ มีลักษณะ ๔

- (๑) ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว ฯ
 (๒) แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี ฯ
 (๓) ให้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง ฯ
 (๔) บอกทางสวรรค์ให้ ฯ

๔ มิตรมีความรักใคร่ มีลักษณะ ๔

- (๑) ทุกข์ด้วยกัน ฯ
 (๒) สุขด้วยกัน ฯ
 (๓) โตเถียงคนที่พูดแต่เย็นเพื่อน ฯ
 (๔) รับรองคนพูดสรรเสริญเพื่อน ฯ

สังกหัตถ์ ๔ อย่าง

- ๑ ทาน ให้ปันสิ่งของ ๆ ตนแก่ผู้อื่นที่ควรให้ปัน ฯ
 ๒ บิยวาจา เจริญวาจาที่อ่อนหวาน ฯ
 ๓ อติถจริยา ประพฤติสิ่งที่เป็ประโยชน์แก่ผู้อื่น ฯ
 ๔ สมนัตตตา ความเป็นคนมีตนเสมอไม่ถือตัว ฯ
 คุณทั้ง ๔ อย่างนี้ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่นไว้ได้ ฯ

สุขของกฤหัสถ์ ๔ อย่าง

- ๑ สุขเกิดแต่ความมีทรัพย์ ฯ

- ๒ ดุชเกิดแต่จ่ายทรัพย์บริโภคน ๑
- ๓ ดุชเกิดแต่ความไม่ตองเปนหนั ๑
- ๔ ดุชเกิดแต่ประกอบกรารวาทปราศจากโทษ ๑

ความปราณนาของบุทกลในโลกที่ได้สมดังหมายด้วยยาก ๔ อย่าง

- ๑ ขอสมบัติจึงเกิดมีแก่เราโดยทางที่ชอบ ๑
- ๒ ขอยศจึงเกิดมีแก่เรากับญาติพวกพ้อง ๑
- ๓ ขอเราจงรักษาอายุให้ยืนนาน ๑
- ๔ เมื่อสิ้นชีพแล้ว ขอเราจงไปบังเกิดในสวรรค์ ๑

ธรรมเปนเหตุให้สมหมายมีอยู่ ๔ อย่าง

- ๑ ดัชฌัมปทา ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ๑
- ๒ ดีธัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล ๑
- ๓ จาคัมปทา ถึงพร้อมด้วยบริจาคทาน ๑
- ๔ บัญญาธัมปทา ถึงพร้อมด้วยปัญญา ๑

ตระกูลอันมั่งคั่งจะตั้งอยู่นานไม่ได้ เพราะสถาน ๔

- ๑ ไม่แสวงหาพัสดุที่หายแล้ว ๑
- ๒ ไม่บูรณพัสดุที่คร่ำคร่า ๑
- ๓ ไม่รู้จักประมาณในการบริโภคนสมบัติ ๑
- ๔ ตั้งศตรหรือบุรุษทุกสัดให้เป็นแม่เรือนพ่อเรือน ๑

ผู้หวังจะดำรงตระกูลควรเว้นสถาน ๔ ประการนี้เสีย ๑.

ธรรมของฌราวาส ๔

๑. สัจจะ สัตยข้อแก่กัน ฯ
๒. ทมะ รุจิกขมจิตต์ของตน ฯ
๓. ฌนติ อตทน ฯ
๔. จาคะ สละให้^{๒๔}บนสิ่งของ ๆ ตนแก่คนที่ควรให้^{๒๔}บน ฯ

ปัญจกะ

ประโยชน์เกิดแต่การถือโลกทรพย ๕ อย่าง

แสวงหาโลกทรพยได้มาโดยทางที่ชอบแล้ว

๑. เติงตัว มารดา บิดา บุตรภรรยา บ่าวไพร่ ให้เป็นสุข ฯ
๒. เติงเพื่อนฝูง ให้เป็นสุข ฯ
๓. บำบัดอันตรายที่เกิดแต่เหตุต่าง ๆ ฯ
๔. ทำพดี ๕ อย่าง คือ
 - ก. ญาติพดี ส่งเคราะห์ญาติ ฯ
 - ข. อติถพดี ต้อนรับแขก ฯ
 - ค. ปุพพเปตพดี ทำบุญอุทิศให้ผู้ตาย ฯ
 - ฌ. ราชพดี ถวายเป็นหลวง มีเสียดำอากรเป็นต้น ฯ
 - ง. เทวดาพดี ทำบุญอุทิศให้เทวดา ฯ
๕. บริจาคทานในสมณพราหมณผู้ประพฤติชอบ ฯ

ศีล ๕ ประการ

- ๑ ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากทำสัตว์ให้ตกต๋วงไป ฯ
- ๒ อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ด้วยอาการแห่งขโมย ฯ

- ๓ กาเมสุ มิจฉาจารา เวรมณี เว้นจากประพฤติผิดในกาม ฯ
- ๔ มุสาอาทา เวรมณี เว้นจากพูดเท็จ ฯ
- ๕ สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี เว้นจากดื่มสุราเมา
คือสุราแดงเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ฯ

ศีล ๕ ประการนี้ คฤหัสถ์ควรรักษาเป็นนิตย ฯ

มิจฉาวิชชา (คือการค้าขายไม่ชอบธรรม) ๕ อย่าง

- ๑ ค้าขายเครื่องประหาร ฯ
- ๒ ค้าขายมนุษย์ ฯ
- ๓ ค้าขายสัตว์เป็น แดเนื้อสัตว์ที่ควาฆ่าเพื่อเป็นอาหาร ฯ
- ๔ ค้าขายสุราเมา ฯ
- ๕ ค้าขายยาพิษ ฯ

การค้าขาย ๕ อย่างนี้ เป็นข้อห้ามอุบาสกไม่ให้ประกอบ ฯ

สมบัติของอุบาสก ๕ ประการ

- ๑ ประกอบด้วยศรัทธา ฯ
- ๒ มีศีลบริสุทธิ ฯ

๓ ไม่ถ่อมมกตคั่นขาว คือ เชื้อกรรม ไม่เชื่่อมกต ฯ

๔ ไม่แสวงหาเขตต์บุญนอกพุทธศาสนา ฯ

๕ บำเพญบุญแต่ในพุทธศาสนา ฯ

อุบาสกพึงตั้งอยู่ในสัมมัตติ ๕ ประการ แดเว้นจากวิบัติ ๕

ประการ ซึ่งวิปริตจากสัมมัตตินั้น ฯ

ฉีกกะ

ทิส ๖

๑ ปุรัตถิมทิส คือทิศเบื้องหน้า มารดาบิดา ฯ

๒ ทักขินทิส คือทิศเบื้องขวา อาจารย์ ฯ

๓ ปัจจุบันทิส คือทิศเบื้องหลัง บุตร ภรรยา ฯ

๔ อุตตรทิส คือทิศเบื้องซ้าย มิตร ฯ

๕ เหนือฐิมทิส คือทิศเบื้องตา บ่าว ฯ

๖ อปริมทิส คือทิศเบื้องบน สัมณพราหมณ ฯ

๑ ปุรัตถิมทิส คือทิศเบื้องหน้า มารดาบิดา บุตรพึงบำรุงด้วย

สถาน ๕ อย่าง ฯ

(๑) ท่านใดเคยงมาแล้ว เคยท่านตอบ ฯ

(๒) ทำกิจของท่าน ฯ

(๓) ดำรงวงศ์ญาติ ฯ

(๔) ประพฤติตนให้เป็นคนควรรับทรัพย์มฤตก ฯ

(๕) เมื่อท่านล่วงดับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน ฯ

มารดาบิดาได้รบบำรุงจนแล้ว ย่อมอนุเคราะห์บุตรด้วยสถาน ๕

- (๑) ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว ๆ
- (๒) ให้ตั้งอยู่ในความดี ๆ
- (๓) ให้ศึกษาศิลปวิทยา ๆ
- (๔) หาภรรยาที่สมควรให้ ๆ
- (๕) มอบทรัพย์ให้ในสมัย ๆ

๒ ทักขินทิส คือทิศเบื้องขวา อาจารย์ ศิษย์พึงบำรุงด้วยสถาน ๕

- (๑) ด้วยดุกขนิยรรบ ๆ
- (๒) ด้วยเข้าไปยื่นคอยรับใช้ ๆ
- (๓) ด้วยเชื้อพวง ๆ
- (๔) ด้วยอุปฐาก ๆ
- (๕) ด้วยเรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ ๆ

อาจารย์ได้รบบำรุงจนแล้ว ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ด้วยสถาน ๕

- (๑) แนะนำดี ๆ
- (๒) ให้เรียนดี ๆ
- (๓) บอกศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง ไม่ปิดบังอำพราง ๆ
- (๔) ยกย่องให้ปรากฏในเพื่อนฝูง ๆ
- (๕) ทำความป้องกันในทิศทั้งหลาย (คือจะไปในทิศไหนก็ไม่

อดอยาก) ๆ

๓ บัณฑิต คือทิศเบื้องหลัง ภรรยา สามีพึงบำรุงด้วยสถาน ๕

- (๑) ด้วยยกย่องนับถือว่าเป็นภรรยา ฯ
- (๒) ด้วยไม่ดูหมิ่น ฯ
- (๓) ด้วยไม่ประพฤติดวงใจ ฯ
- (๔) ด้วยมอบความเป็นใหญ่ให้ ฯ
- (๕) ด้วยให้เครื่องแต่งตัว ฯ

ภรรยาได้รับบำรุงจนแล้ว ย่อมอนุเคราะห์สามีด้วยสถาน ๕

- (๑) จัดการารดี ฯ
- (๒) ส่งเคราะห์คนข้างเคียงของผัวดี ฯ
- (๓) ไม่ประพฤติดวงใจผัว ฯ
- (๔) รักษาทรัพย์ที่ผัวหามาได้ไว้ ฯ
- (๕) ขยันไม่เกียจคร้านในกิจการทั้งปวง ฯ

๔ บุตรภรรยา คือทิศเบื้องซ้าย มิตร กุศบุตรพึงบำรุงด้วยสถาน ๕

- (๑) ด้วยให้บ้าน ฯ
- (๒) ด้วยเจรจาซื้อขายไพร่ทาส ฯ
- (๓) ด้วยประพฤติดุชโยชน ฯ
- (๔) ด้วยความเป็นผู้มีตนเสมอ ฯ
- (๕) ด้วยไม่แก่งกล่าวให้คลาดจากความจริง ฯ

มิตรได้รับบำรุงจนแล้ว ย่อมอนุเคราะห์กุดบุตรด้วยสถาน ๕

- (๑) รักษามิตรผู้ประมาทแล้ว ฯ
- (๒) รักษาทรัพย์ของมิตรผู้ประมาทแล้ว ฯ
- (๓) เมื่อม้วย เอาเงินที่ฝังพำนักได้ ฯ
- (๔) ไม่ละทิ้งในยามวิบัติ ฯ
- (๕) นับถือตลอดถึงวงศ์ของมิตร ฯ

๕. เหาฐิมิถิส คือทิศเบื้องต่ำ บ่าว นายพึงบำรุงด้วยสถาน ๕

- (๑) ด้วยจัดการงานให้ทำตามสมควรแก่กำลัง ฯ
- (๒) ด้วยให้อาหารแด่รางวัล ฯ
- (๓) ด้วยรักษาพยาบาลในเวรเจ็บไข้ ฯ
- (๔) ด้วยแจกของมรดกแบ่งปันให้กิน ฯ
- (๕) ด้วยปลอญในสมัย ฯ

บ่าวได้รับบำรุงจนแล้ว ย่อมอนุเคราะห์นายด้วยสถาน ๕

- (๑) ดูกชนทำการงานก่อนนาย ฯ
- (๒) เลิกการงานที่หลังนาย ฯ
- (๓) ถือน้ำแต่ของที่นายให้ ฯ
- (๔) ทำการงานให้ดีขึ้น ฯ
- (๕) นำคุณของนายไปสรรเสริญในที่นั้น ๆ ฯ

๖ อุปริมทิส คือทิศเบื้องบน สมนพราหมณ กุลบุตรพึง
 บำรุงด้วยสถาน ๕

- (๑) ด้วยกายกรรมคือทำอะไร ๆ ประกอบด้วยเมตตา ฯ
- (๒) ด้วยวจกรรมคือพูดอะไร ๆ ประกอบด้วยเมตตา ฯ
- (๓) ด้วยมโนกรรมคือคิดอะไร ๆ ประกอบด้วยเมตตา ฯ
- (๔) ด้วยความเป็นผู้ไม่มีติดประคุดคือมิได้ห้ามไม่ให้เข้าบ้านเรือน ฯ
- (๕) ด้วยให้อามิษทาน ฯ

สมนพราหมณได้รับบำรุงจนด้วยอนุเคราะห์กุลบุตรด้วยสถาน ๖

- (๑) ห้ามมิให้กระทำความชั่ว ฯ
- (๒) ให้ตั้งอยู่ในความดี ฯ
- (๓) อนุเคราะห์ด้วยนาใจอันงาม ฯ
- (๔) ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง ฯ
- (๕) ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่ม ฯ
- (๖) บอกทางสวรรค์ให้ ฯ

อบายมุข (คือเหตุเครื่องนิบหนาย) ๖

- ๑ คมนามะ ฯ
- ๒ เทยวกตางคิน ฯ
- ๓ เทยวกตการเด็น ฯ

๔ เต้นการพนัน ฯ

๕ คบคนชั่วเป็นมิตร ฯ

๖ เกียจคร้านทำการงาน ฯ

๑ คินนมะมัทโทษ ๖

(๑) เสียทรัพย์ ฯ

(๒) ก่อการทะเลาะวิวาท ฯ

(๓) เกิดโรค ฯ

(๔) ต้องคดีเข่น ฯ

(๕) ไม่รู้จักอาย ฯ

(๖) ทอนกำลังปัญญา ฯ

๒ เทยวักตังคินมัทโทษ ๖

(๑) ชื่อว่าไม่รักษาศีล ฯ

(๒) ชื่อว่าไม่รักษาตุกเมย ฯ

(๓) ชื่อว่าไม่รักษาทรัพย์สมบัติ ฯ

(๔) เป็นที่รเวงของคนทั้งหลาย ฯ

(๕) มักถูกล้อความ ฯ

(๖) ได้ความลำบากมาก ฯ

๓ เทยวักตังคินมัทโทษตามวัตถุ ที่ไปดู ๖

(๑) ราชที่ไหนไปทนน ฯ

(๒) ขับริ่งที่ไหนไปทนน ฯ

- (๓) ดัดดีด่เบาที่ไหนดไปที่นั่น ฯ
- (๔) เสภาที่ไหนดไปที่นั่น ฯ
- (๕) เพลงที่ไหนดไปที่นั่น ฯ
- (๖) เกิดเทงที่ไหนดไปที่นั่น ฯ

๔ เดินการพนันมีโทษ ๖

- (๑) เมื่อขำระย้อมก่อเวร ฯ
- (๒) เมื่อแพย้อมเลียตายทรพชที่เลียไป ฯ
- (๓) ทรพชย้อมฉิบหาย ฯ
- (๔) ไม่มีใครเชื่อถ้อยคำ ฯ
- (๕) เปนที่หมิ่นประมาทของเพื่อน ฯ
- (๖) ไม่มีใครประสงค์จะแต่งงานด้วย ฯ

๕ คบคนชั่วเป็นมิตรมีโทษตามบุคคลที่คบ ๖

- (๑) นำให้เป็นนักเลงพนัน ฯ
- (๒) นำให้เป็นนักเลงเจ้าชู้ ฯ
- (๓) นำให้เป็นนักเลงเหต่า ฯ
- (๔) นำให้เป็นคนดวงเขาด้วยของปลอม ฯ
- (๕) นำให้เป็นคนโกงเขาซึ่งหน้า ฯ
- (๖) นำให้เป็นหัวไม้ ฯ

๖ เกียจคร้านทำการงานมีโทษ ๖

- (๑) มักให้อ้างว่า หนานัก แล้วไม่ทำการงาน ฯ

- (๒) มักให้อ่างว่า ร้อนนัก แล้วไม่ทำการงาร ฯ
- (๓) มักให้อ่างว่า เวตาเย็นแล้ว แล้วไม่ทำการงาร ฯ
- (๔) มักให้อ่างว่า ยังเข้าอยู่ แล้วไม่ทำการงาร ฯ
- (๕) มักให้อ่างว่า หิวนัก แล้วไม่ทำการงาร ฯ
- (๖) มักให้อ่างว่า ระบายนัก แล้วไม่ทำการงาร ฯ

ผู้หวังความเจริญด้วยโภคทรัพย์ พึงเว้นเหตุเครื่องฉิบหาย ๖

ประการนี้เสีย ฯ

